

WSTĘP

Obszary współczesnej gminy należały w przeszłości do terenów I Rzeczypospolitej. Od końca XVIII wieku włączono je do państwa pruskiego.

Tereny wiejskie w państwach niemieckich tradycyjnie podzielone były na gminy jednostkowe (jednowioskowe). Każda większa wieś wraz z przysiółkami stanowiła oddzielną gminę na czele z sołtysem.

Sprawy ustroju gminnego na wschodnich obszarach Niemiec regulowała ustawa gminna z 3 lipca 1891 roku. Gminę jako jednostkę samorządu i korporację prawa publicznego tworzyła pojedyncza wieś, bez względu na obszar. Poza obszarem gminy tak rozumianej pozostawał obszar dworski - tak zwana gmina dworska. W tej gminie to właściciel gruntów sprawował administrację na własny koszt i bez udziału mieszkańców obszaru dworskiego¹.

Gminy wiejskie miały prawo łączyć się ze sobą oraz obszarami dworskimi i miastami w związki celowe o charakterze publicznoprawnym mające na celu realizację większych inwestycji².

Mieszkańcy gminy samorządowej dzielili się na dwie kategorie: przynależnych do gminy i członków gminy. Pierwsza kategoria odnosiła się do stałych mieszkańców gminy, którzy ponosili koszty jej funkcjonowania, ale też byli uprawnieni do korzystania z instytucji gminnych. Członkostwo gminy natomiast wynikało z pewnego statusu majątkowego. Musieli to być posiadacze nieruchomości, za którą płacili podatek gruntowy lub od budynku lub płacili odpowiednio wysoki podatek osobisty. Tylko członkowie gminy mieli czynne i bierne prawo wyborcze w danej gminie. Dodatkowo opłacający wyższe podatki mogli mieć po kilka głosów (głosy pluralne), aż do czterech (na przykład właściciel gruntu o obszarze od 20 do 50 mórg miał 2 głosy)³. Istniały również preferencje dotyczące narodowości, które faworyzowały ludność niemiecką.

W większych gminach (ponad 40 członków) obligatoryjnie powoływano radę gminną (*Gemeindevertretung*). Dokonywano tego poprzez kurialny system wyborczy. Wyborcy dzielili się na trzy kurie według sumy płaconych podatków. Każda kuria wybierała trzecią część rady. Kadencja trwała lat sześć, co roku ustępowała 1/3 rady i wybierano w ich miejsce

¹ Korobowicz A, Witkowski W, *Historia ustroju i prawa polskiego, 1772-1918*, Zakamycze 2011, s. 213.

² Tamże.

³ Tamże, s. 213.

następne osoby⁴.

W tych gminach wybierano sołtysów i ławników jako organ wykonawczy (*Gemeindevorsteher*). Kadencja trwała sześć lat. W większych gminach mogła trwać nawet 12 lat. Sołtys był zawodowym urzędnikiem i nie musiał być mieszkańcem gminy. Wybór sołtysa i ławników musiał być zatwierdzony przez starostę powiatowego (landrata)⁵.

W małych gminach, gdzie liczba jej członków nie przekraczała 40, wszyscy członkowie gminy stanowili zgromadzenie gminne - organ uchwałodawczy i kontrolujący. Zastrzegano jednak, aby w zgromadzeniu przynajmniej 2/3 stanowili właściciele nieruchomości. Zgromadzenie wybierało sołtysa oraz dwóch ławników, jego pomocników. Był to organ wykonawczy gminy wiejskiej⁶.

Uprawnienia gmin wiejskich obejmowały sprawy własne i poruczone (zlecone przez państwo). Sprawy własne gminy mieściły się w pojęciu *samorządnego administrowania swoimi sprawami*⁷. Za sprawy poruczone (zlecone) odpowiadał tylko sołtys. Do spraw poruczonych należały na przykład kwestie policyjne⁸.

Gminy wiejskie były dość nieduże, często obejmowały tylko jedną wioskę. Dlatego też od lat 30. XIX wieku tworzone tak zwane komisariaty obwodowe (*Distrikts-Amty*) z komisarzem obwodowym na czele. W skład komisariatów wchodziły gminy wiejskie (z sołtysami) i obszary dworskie (z przewodniczącymi). Do kompetencji komisarzy obwodowych wchodziły: czuwanie nad bezpieczeństwem publicznym, przestrzeganie przepisów budowlanych i drogowych, nadzór nad stowarzyszeniami, związkami, handlem, przemysłem, prowadzenie ewidencji ludności, opieka nad ubogimi, współpracy przy organizacji wyborów. Komisarze obwodowi wykonywali polecenia władz nadrzędnych⁹.

Na początku XX wieku okolice Chełmna należały do powiatu chełmińskiego (*Culm*) w rejencji kwidzyńskiej i prowincji Prusy Zachodnie.

W tym okresie funkcjonowały gminy wiejskie (jednostkowe): Bieńkówka, Borówno, Dolne Wymiary, Dolki, Dorposz Chełmiński, Górne Wymiary, Granica, Kaldus, Klamry, Kolno, Kolenko, Łęg, Mały Łunawy, Nowawieś Chełmińska, Nowe Dobra, Osnowo, Ostrów Świecki, Podwiesk, Różnowo, Starogród, Start Folwark, Wielkie Łunawy oraz obszary dworskie: Gutlin, Dębolesie, Dworzysko i Uśc.

⁴ F. Koneczny, *Historia administracji w zarysie*, Wilno 1924, s. 89.

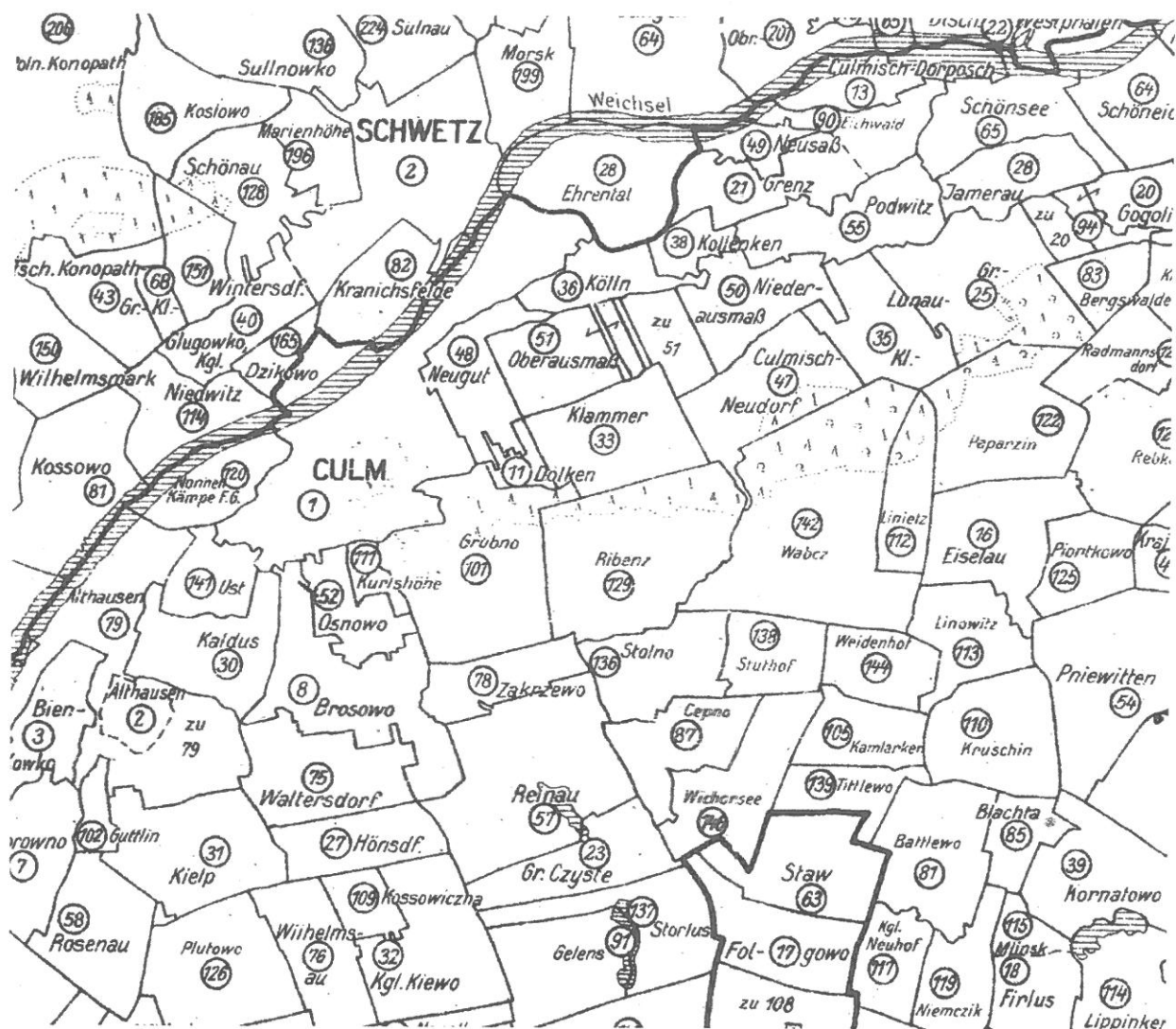
⁵ A. Korobowicz, W. Witkowski, *Historia ustroju i prawa*, 2013..., s. 213.

⁶ Tamże.

⁷ Tamże.

⁸ Tamże, s. 214.

⁹ Wstęp do zespołów archiwalnych akt gminnych, Archiwum Państwowe w Poznaniu.

Fragment niemieckiej mapy administracyjnej z 1914 roku

OKRES 1920-1939

W wyniku I wojny światowej i ustaleń pokoju wersalskiego z czerwca 1919 roku okolice Chelmna włączono w skład państwa polskiego – II Rzeczypospolitej¹⁰. Pozostawiono dawny podział na powiaty. Powiat chełmiński przyłączono do nowo powołanego województwa pomorskiego z siedzibą w Toruniu.

Województwo pomorskie objęła ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 roku „o tymczasowej organizacji zarządu byłej dzielnicy pruskiej”¹¹. Generalnie pozostawiono wiele norm prawnych z czasów niemieckich. W pierwszych latach po I wojnie światowej nie zmienił się także ustrój samorządu terytorialnego funkcjonujący dotychczas.

W odniesieniu do istniejących gmin wiejskich zdemokratyzowano prawa wyborcze. Po 1919 roku w małych gminach liczących do 100 mieszkańców wszyscy pełnoprawni mieszkańcy stanowili zgromadzenie gminne, czyli radę gminy. Prawo głosu posiadali obywatele polscy liczący co najmniej 20 lat i zamieszkujący dany teren przynajmniej od roku. W większych gminach (powyżej 100 mieszkańców) powoływano rady gmin jako organy uchwałodawcze i kontrolujące. Organem zarządzającym pozostał, jak dawniej, sołtys wraz z ławnikami. Wybierano ich na okres trzech lat. Wybór musiał być zatwierdzony przez starostę. Podobnie jak we wcześniejszym okresie, obszary dworskie były wyłączone spod samorządu. Funkcje administracyjne posiadał na tym obszarze właściciel majątku lub wyznaczony przez niego zastępca (zwany przełożonym). Mieli oni te same prawa i obowiązki jak sołtysi i byli zatwierdzani przez starostę¹².

Pozostawiono także *Distrikts-Amty* przemianowując je na komisariaty obwodowe. Ich uprawnienia były bardzo podobne jak poprzednio. W 1928 roku komisariaty obwodowe uległy likwidacji i w ich miejsce powołano wójtostwa, których granice były bardzo podobne jak komisariatów obwodowych obejmując gminy wiejskie i obszary dworskie. Na ich czele stali wójtowie, którym podlegali sołtysi poszczególnych gmin¹³.

¹⁰ Faktycznie dopiero na początku 1920 roku.

¹¹ Dz. Pr. P. P. 1919 nr 64 poz. 385.

¹² W. Witkowski, *Historia administracji w Polsce*, Warszawa 2007, s. 345.

¹³ Wstęp do zespołów archiwalnych akt gminnych, Archiwum Państwowe w Poznaniu.

W okresie międzywojennym trwał proces reorganizacji gmin wiejskich i obszarów dworskich. W 1925 roku zlikwidowano obszar dworski Uśc i przyłączono go do gminy wiejskiej Kałdus¹⁴. W tym samym roku zlikwidowano obszar dworski Dworzysko przyłączając go do gminy wiejskiej Osnowo¹⁵. W 1932 roku połączono gminy Stary Folwark i Starogród w jedną gminę o nazwie Starogród¹⁶.

¹⁴ Dz. U. 1925 nr 78 poz. 545.

¹⁵ Dz. U. 1925 nr 115 poz. 813.

¹⁶ Dz. U. 1932 nr 20 poz. 143.

Miasta Gminy wiejskie Obszary dworskie	Powierzchnia ogólna Superficie des terres en utilisation agricole	Powierzchnia użytków rolnych Superficie des terres en utilisation agricole		Liczba bu- dynek mieszkalnych Nombre de bâtimens d'habitation		Liczba ludności obecnej Nombre de la population présente		Miasta Gminy wiejskie Obszary dworskie	Powierzchnia ogólna Superficie des terres en utilisation agricole	Powierzchnia użytków rolnych Superficie des terres en utilisation agricole		Liczba bu- dynek mieszkalnych Nombre de bâtimens d'habitation		Liczba ludności obecnej Nombre de la population présente			
		Super- ficie géné- rale	ogó- łem total	w tem grun- tów ornych dont terres ara- bles	30.IX 1921	9.XII 1931	30.IX 1921			9.XII 1931	Super- ficie géné- rale	ogó- łem total	w tem grun- tów ornych dont terres ara- bles	30.IX 1921	9.XII 1931	30.IX 1921	9.XII 1931
Słoszewy . . .	5,72	5,37	4,20	20	16	279	239	Kielc	6,16	5,42	4,23	42	44	282	336		
Sosno								Kijewo									
Szlacheckie . .	2,57	2,38	2,35	6	5	72	53	Królewskie . .	6,03	5,68	5,53	43	51	428	529		
Szramowo . . .	5,71	5,12	3,31	10	13	156	136	Kijewo									
Świecie	5,49	5,21	4,07	8	29	153	266	Szlacheckie . .	3,93	3,71	3,60	32	32	201	185		
Wapno	1,99	1,91	1,50	4	4	60	53	Klamry	5,10	2,27	0,45	109	111	554	604		
Wrocki	1,38	1,31	1,28	10	9	141	134	Kokocko	13,04	9,82	6,52	60	60	546	610		
Zbiczno	57,39	1,27	1,10	122	133	819	844	Kolenko	1,57	1,42	1,18	22	21	117	90		
Żmijewko . . .	9,45	6,05	5,65	19	18	422	428	Kolno	2,46	1,64	1,58	84	79	432	439		
Żmijewo	4,02	3,17	2,89	9	8	139	122	Kornatowo . . .	5,65	5,26	5,01	56	59	591	741		
								Kotnowo	3,00	2,80	2,68	33	32	201	208		
Powiat chełmiński — Arrondissement de Chelmo																	
Miasto — Ville								Krajcin	1,70	1,54	1,45	39	39	269	266		
Chełmno	18,12			729	782	10 208	12 531	Lisewo	12,30	11,28	10,70	113	106	1 064	1 159		
Gminy wiejskie								Łęg	3,61			27	27	158	141		
Communes rurales								Malankowo . . .	8,12	7,43	7,23	73	71	522	529		
Bielawy	2,50	2,20	2,10	18	18	107	130	Mała Kępa . . .	1,34	0,93	0,37	7	7	46	40		
Biełkowska . . .	4,33	3,41	2,77	80	80	505	500	Mała Czysta . .	9,45	8,70	8,45	75	74	565	607		
Błędowo	8,35	8,08	7,69	64	61	456	471	Mała									
Biłto	5,91	5,46	3,16	64	62	355	369	Łunawy	4,27	3,36	2,05	55	51	262	348		
Borki	1,90	1,80	1,07	21	21	109	119	Mozgowna . . .	0,33	0,32	0,23	8	11	50	63		
Borówno	4,89	3,91	3,62	22	23	197	213	Nowawies . . .	5,37	3,80	2,85	61	59	309	366		
Brankówka . . .	3,26	2,98	2,05	27	23	163	144	Chełmińska . . .	1,81	1,31	1,07	15	16	109	115		
Bruki I	7,91	7,52	4,30	167	148	864	919	Szlachecka . . .	4,30	3,87	2,12	77	75	481	499		
Bruki II	2,62	2,58	1,65	49	46	262	262	Nowe Dobra . . .	0,68	0,66	0,61	12	12	84	78		
Brzozowo	7,41	7,07	6,72	98	81	527	579	Nowy Bolumin . .	5,41	4,89	4,76	37	36	313	263		
Czarze	5,53	4,41	3,65	116	114	682	818	Obory	3,47	3,42	3,25	27	26	186	189		
Czemlewo . . .	2,42	2,20	2,00	43	45	276	307	Osnowo	3,47	3,42	3,25	27	26	186	189		
Dąbrowa								Płachawy	4,79			35	44	261	320		
Chełmińska . . .	7,07	5,44	4,96	130	131	929	1 149	Pniewite	8,18	7,20	6,83	104	101	641	707		
Dąbrówka	6,07	5,71	5,50	38	37	319	365	Podwiesiek . . .	5,23	5,09	4,51	78	72	388	404		
Dębowiec	2,28	2,11	1,45	18	19	128	134	Rafa	5,16	3,00	2,19	28	27	166	187		
Dolne Wymiary .	4,07	3,40	2,23	66	62	313	309	Robakowo	6,76	5,93	5,30	64	61	394	418		
Dolki	1,09	1,01	0,53	28	29	136	129	Rozgarty	3,33	2,32	1,95	19	15	114	142		
Dorposz								Różnowo	4,73	4,23	2,28	29	30	196	285		
Chełmiński . . .	3,65	1,66	1,21	19	18	93	92	Ruda	5,63	4,49	4,22	81	79	407	508		
Dorposz								Rybiec	9,73	6,60	6,49	18	15	331	420		
Szlachecki . . .	3,49	3,15	2,87	27	26	170	175	Sarnowo	6,85	6,33	5,84	37	41	313	438		
Drzonowo	8,22	7,82	7,01	67	70	470	537	Słończ	7,68	3,44	2,48	34	33	196	226		
Dubielno	8,78	8,46	8,13	75	69	450	604	Sosnowka	4,53	3,58	2,53	21	20	141	133		
Firluz	2,99	2,89	2,76	16	14	134	168	Starogród	12,88	8,58	7,04	81	80	520	601		
Głazewo	3,05	2,73	2,61	21	23	156	155	Strucfoń	3,12	2,97	2,79	21	21	169	165		
Gogolin	2,48	2,31	1,37	18	17	110	117	Strzyżawa	1,32	0,99	0,27	13	15	87	98		
Górne								Sztynwag	2,47	2,37	0,98	33	31	164	179		
Wymiary	6,08	5,74	3,15	60	59	317	326	Szynych	6,42	5,44	2,57	65	66	354	358		
Granica	3,24			60	59	359	294	Świętosław	4,33	4,18	3,90	9	37	179	292		
Grzegorz	3,56	3,41	3,10	32	30	222	233	Trzebiez	3,75	3,62	3,51	26	24	318	304		
Grzybno	3,84	3,55	3,40	19	18	241	222	Królewski	4,31	4,10	3,99	16	19	140	161		
Gzin	14,12	10,72	8,97	30	30	354	807	Trzebieczuk . . .	4,40	3,93	3,52	32	32	224	231		
Janowo	1,53	1,41	1,31	44	45	314	333	Uniańsk	2,71	2,33	1,75	54	57	406	668		
Kaldu	7,27	5,52	4,99	36	37	260	299	Waldowo	2,60	2,41	2,21	78	70	409	517		
								Królewskie . . .									

Skorowidz gmin Rzeczypospolitej Polskiej, ludność i budynki, województwa zachodnie,
Warszawa 1933 – wyniki spisów powszechnych.

Miasta Gminy wiejskie Obszary dworskie	Po- wier- chnia ogól- na	Powierzchnia użytków rolnych Superficie des terres en utilisation agricole		Liczba bu- dynków mieszkalnych Nombre de bâtimens d'habitation		Liczba ludności obecnej Nombre de la population présente		Miasta Gminy wiejskie Obszary dworskie	Po- wier- chnia ogól- na	Powierzchnia użytków rolnych Superficie des terres en utilisation agricole		Liczba bu- dynków mieszkalnych Nombre de bâtimens d'habitation		Liczba ludności obecnej Nombre de la population présente			
		Super- ficie géné- rale	ogó- łem total	w tem grun- tów oraz terres ar- ables	30.IX 1921	9.XII 1931	30.IX 1921			9.XII 1931	Super- ficie géné- rale	ogó- łem total	w tem grun- tów oraz terres ar- ables	30.IX 1921	9.XII 1931	30.IX 1921	9.XII 1931
<i>Villes Communes rurales Terrains domaniaux</i>		<i>km²</i>						<i>Villes Communes rurales Terrains domaniaux</i>		<i>km²</i>							
Waldowo								Pilewice	5,54	4,12	3,97	8	7	185	94		
Szlacheckie	4,52	4,35	3,58	71	83	403	621	Plutowo	6,25	5,54	4,81	20	18	238	180		
Watorowo	5,31	4,99	4,69	28	25	215	229	Raciniowo	10,31	5,80	5,03	15	20	282	325		
Wieladzadz	8,96	7,87	7,42	70	67	504	502	Stablewice	6,51	6,42	6,02	19	17	322	297		
Wielka Kępa	2,71	1,54	0,26	7	7	55	47	Stolno	4,30	4,20	4,00	9	12	207	212		
Wielkie Czyste	3,88	3,57	3,51	17	17	191	167	Storluz	3,73	3,36	3,30	9	9	201	165		
Wielkie								Szerokopań	3,55	3,41	2,86	6	7	146	148		
Łunawy	6,91	4,73	2,28	30	28	206	213	Szynborno	5,44	4,73	4,20	11	13	205	192		
Zakrzewo	2,92	2,78	2,74	15	15	130	150	Trzebcz									
Zegartowice	3,07	2,92	2,92	14	14	208	204	Szlachecki	8,76	8,43	8,24	23	25	410	430		
Obszary dworskie								Tytłowo	2,27	2,21	2,12	5	5	104	95		
Terrains								Unisław	3,97	3,64	3,13	20	21	318	323		
domaniaux								Wabcz	12,84	7,03	6,81	36	39	404	421		
Bajerze	4,97			11	10	220	214	Wichorze	4,66			20	22	267	284		
Bartlewo	5,34	4,79	4,61	12	11	196	211	Wierzbowo	2,84	2,77	2,57	7	8	139	134		
Bagart	2,08			9	8	147	144	Wrocławki	3,19	3,09	2,50	12	11	177	174		
Błachta	2,02	1,87	1,75	5	6	86	83	Zegartowice	2,70	2,67	2,58	6	6	80	59		
Bocień	7,01	6,06	4,80	13	12	219	226	Zygład	5,81	5,64	5,17	9	9	229	162		
Bolumin	10,40	3,09	2,99	11	8	180	180	Powiat chojnicki — Arrondissement de Chojnice									
Boluminek	2,93	2,31	1,87	6	5	74	58	Miasta — Villes									
Cepno	3,88	9,3%	8,6%	9	8	113	159	Chojnice	30,86			798	890	10 409	14 255		
Działowo	3,73	3,34	3,33	9	7	173	129	Czerak	20,17			585	732	6 700	7 757		
Falecin	8,68	8,28	8,25	20	19	391	368	Gminy wiejskie									
Głuchowo	6,36	5,97	5,59	23	23	398	345	Communes rurales									
Gogolin	1,33	1,22	0,91	5	3	41	50	Angowice	8,35	7,54	7,03	49	49	319	353		
Gołoty	6,25	5,67	4,31	9	8	218	192	Badzirowice	11,52	9,86	6,90	106	105	812	772		
Goryń	5,38	5,28	5,10	11	11	189	194	Bak	2,75	1,23	1,03	19	21	143	171		
Grubno	9,54	6,47	6,02	18	19	262	289	Bielawy	6,37	5,32	2,46	36	35	292	279		
Grzybno	5,10	4,57	4,35	11	36	253	288	Borowymlyn	75,45	19,28	16,67	150	176	1 288	1 421		
Gutlin	0,93	0,88	0,70	2	2	35	30	Borsk	4,90	2,72	2,34	23	26	154	186		
Jeleniec	5,43	5,26	5,24	9	10	218	216	Borzyzkowy	12,15	7,77	6,23	46	47	454	406		
Józefkowo	5,49	5,05	4,65	13	11	224	221	Brusy	19,02	15,29	11,69	224	225	2 260	2 448		
Kamlarki	3,08			8	11	128	156	Brzeźno									
Kłęczkowo	2,84	2,57	2,43	6	6	108	92	Szlacheckie	23,02	15,78	15,51	170	170	1 392	1 214		
Kobyły	2,78	2,68	2,61	9	9	153	125	Charzykowy	20,11	5,29	4,17	60	62	375	380		
Kosowizna	1,58	1,54	1,53	4	6	66	77	Chojniczki	9,63	7,80	7,06	50	44	300	359		
Krusin	4,99	4,75	4,58	9	8	177	143	Ciechocin	12,25	10,79	8,95	77	75	487	503		
Linje	11,32	0,32	0,28	4	4	12	24	Czaplewice	7,97	5,62	4,99	57	51	448	385		
Linowiec	3,49	3,35	3,20	5	9	136	145	Czarnitz	8,64	3,85	2,47	55	54	440	398		
Lipienek	7,49	6,46	5,82	14	15	231	216	Czarnowo	6,54	5,23	4,17	40	41	358	330		
Lyniec	2,74	1,88	1,78	5	5	69	42	Czyżkowice	13,27	9,41	7,53	125	107	1 037	929		
Mgoszcz	5,34	5,14	4,89	11	9	274	231	Doregowice	5,91	5,29	4,48	49	57	275	314		
Młynak	0,97	0,74	0,73	4	4	61	54	Gielon	22,26	2,05	1,48	15	17	169	185		
Napole	1,95			6	6	120	84	Głisno	11,34	7,74	7,25	43	40	365	290		
Niemczyk	3,11	2,92	2,82	9	10	200	203	Głowczewice	7,22	5,10	4,94	42	40	336	294		
Nowydwór								Gockowice	7,42	6,66	5,83	29	55	249	403		
Królewski	2,67	2,62	2,53	5	8	169	161	Gotals	13,26	10,09	8,20	147	157	1 043	1 072		
Ostromecko	30,76	8,20	6,75	49	50	578	643	Górki	8,90	7,13	5,64	64	67	592	557		
Panińska Kępa	2,83	0,61	0,16	1	1	4	8	Grasowo	21,21	19,43	17,48	91	141	759	1 395		
Paparyn	6,71	5,29	5,04	18	20	210	254	Huta	16,17	6,85	3,70	70	76	549	555		
Plątkowo	3,10	2,85	2,75	5	6	116	102										
Pień	2,37	1,97	1,81	7	7	74	68										

Skorowidz gmin Rzeczypospolitej Polskiej, ludność i budynki, województwa zachodnie,
Warszawa 1933 – wyniki spisów powszechnych

BIERKÓWKA.

Wież i gmina, V-ge et commune,
pow. Chełmno, distr. de Chełmno.
sąd powiatowy Chełmno, tr. de distr.
Chełmno, sąd okr. Chełmno, tr. d'arr-
okr. Toruń, 505 rond. Toruń, 505
miesz. 65 (5 km) habit. 65 (5 km)
Starogród & Starogród &
& Chełmno. & Chełmno.
Rosyżkarze (vanniers): Lubiszewski.
Owocze (fruitiers): Dorsz A.
Różne towary (articles divers):
Rutkowski F. — Rutkowski W.
Rzeźnicy (bouchers): Kamiński A.
Tytoniowe wyr. (tabacs): Ordon M.
Zajazdy (auberges): Ordon M.

KALDUS.

Wież i gmina, V-ge et commune,
pow. Chełmno, distr. de Chełmno.
sąd pow. Chełmno, tr. de distr. Chełmno,
sąd okr. Chełmno, tr. d'arr-
okr. Toruń, 260 Toruń, 260 ha-
miesz. 65 (2 bit. 65 (2 km)
km) Starogród Starogród &
& & Chełmno. & Chełmno.
Właściciele ziemscy (propriétaires fonciers): Bitzer G. (100) — Grinn-
hard Aug. (Uś 58).
Cegielnie (briqueteries): Domini-
kowiecki Ant.
Kowale (forgerons): Karnowski H.
Zajazdy (auberges): Rekruciak S.

BORÓWNO.

Wież i gmina, V-ge et commune,
powiat Chełmno, distr. de Chełm-
no, sąd powiat. no, tr. de distr.
Chełmno, sąd Chełmno, tr. d'ar-
okr. Toruń, 197 rond. Toruń, 197
miesz. 65x (3 habit. 65x (3
km) Gądecz & km) Gądecz &
& Kokocko & & Kokocko &
Kotomierz. Kotomierz.
Właściciele ziemscy (propriétaires fonciers): Cichocki Wład. (86) —
Geppus Fr. (71) — Świtlik Szy-
mon (97).
Kolonjalskie artykuły (épiciers):
xKünzle E. — Preis S.
Kolodziej (charrons): Nowakowski F.
Kowale (forgerons): Karnowski H.
— Pohl G.
Wiatrak (moulins à vent): Kra-
śkiewicz H. — Kruger P.

KLAMRY.

Wież i gmina, V-ge et commune,
pow. Chełmno, distr. de Chełm-
no, sąd pow. Chełmno, trib. de distr.
Chełmno, sąd okr. Chełmno, trib.
Toruń, 554 mie- d'arr-t Toruń,
skańc. 65 (3 554 habit. 65 (3
km) & & km) & &
Chełmno. Chełmno.
Kolodziej (charrons): Krajewski J.
Kowale (forgerons): Sołtysiak M.
Krawcy (tailleurs): Sowiński J.
Murarze (maçons): Błaszkiwicz S.
Rzeźnicy (bouchers): Papaleki Wl.
Spójny artykuły (comestibles):
Remer J.
Utylisacyjne sakt. (équarisseurs):
Renkielki J.
Zajazdy (auberges): Schmits F.

KOLNO.

Wież i gmina, V-ge et commune,
pow. Chełmno, distr. de Chełm-
no, sąd pow. Chełm- no, tr. de distr.
no, sąd okr. Chełmno, trib.
Toruń, 432 mie- d'arr-t Toruń, 432
skańc. 65 & habitants 65 &
Chełmno & & Chełmno &
Górne Wymiary. Górne Wymiary.
*Agentury (commissionnaires en mar-
chandises)*: Wołyniec J.

Wiatrak (moulins à vent): Pfude O.
Wyszynk trunków (spiritueux): Ma-
zur J.
Zajazdy (auberges): Staker J.

NOWAWIES

CHELMIŃSKA.

Wies i gmina, V-ge et commune,
pow. Chełmno, distr. de Chełm-

sąd pow. Chełm- no, trib. de distr.
no, sąd okręgo- Chełmno, trib.
wy Toruń, 309 d'arr-t Toruń, 309
mieszk. 66 (8,5 habit. 66 (8,5
km) 66 (8,5 km) 66 (8,5
Chełmno, Miłny. Chełmno, Moulins.

Właściciele ziemscy (propriétaires fonciers): Borkowska Wal. (51) — Franz Reinh. (80).

Krawcy (tailleurs): Rosenfeld J.

Młockarnie (batteuses): Gaszkowski St.

Młyny (moulins): Cebula J.

Spójyczne artykuły (comestibles): Wornicki A.

Stolarze (menuisiers): Domke J.

NOWE DOBRA.

Wies i gmina, V-ge et commune,
pow. Chełmno, distr. de Chełm-
sąd pow. Chełm- no, tr. de distr.
no, sąd okr. Chełmno, trib.
Toruń, 428 mieszk. d'arr-t Toruń, 428
kańc. 66 (3,5 km) habit. 66 (3,5 km)
66 (3,5 km) 66 (3,5 km)
Chełmno 66 (3,5 km) Chełmno 66 (3,5 km)
Górne Wy- Górne Wy-
miary. miary.

Właściciele ziemscy (propriétaires fonciers): Koromarczyk Br. (51).

Cieśle (charpentiers): Ludwikowski.

Kolodzieje (charrons): Trykowski J.

Koszykarze (vanniers): Jaruszewski.

Kowale (forgerons): Szymański A.

Krawcy (tailleurs): Steltner D.

Młyna (farines): Krause R.

Młyny (moulins): Mesech i Schulze (par).

Różne towary (art. divers): Małysa W.

Stolarze (menuisiers): Blumchowski.

Sosowcy (cordonniers): Rączka S.

Tartaki (scieries): Mesech i Schulze.

Wiatrak (moulins à vent): Lulewski F.

Wyszynki trunków (spiritueux): Rekruciak J.

Zajazdy (auberges): Wollas J.

Zegluga (transports par eau): Pan-

kraty K.

OSNOWO.

Wies i gmina, V-ge et commune,
powiat Chełm- distr. de Chełm-
no, sąd powiat. no, trib. de distr.
Chełmno, sąd Chełmno, tr. d'ar-
okr. Toruń, 186 rond. Toruń, 186
mieszk. 66 (1 habit. 66 (1 km)
km) Brzozowo Brzozowo 66 (1 km)
66 (1 km) Chełmno. 66 (1 km)
66 (1 km) Chełmno. 66 (1 km)

Właściciele ziemscy (propriétaires fonciers): Kończowski Józ. (51) —

Stefański Józ. (54).

Koszykarze (vanniers): Wysocki A.

Nabiał (ordmiers): Hoffman G.

Wiatrak (moulins à vent): Rottig P.

PODWIESK.

Wież i gmina, V-ge et commune,
pow. Chełmno, distr. de Chełm-
no, sęd pow. Chełm- no, trib. de distr.

no, sęd okr. To- Chełmno, trib.
ruń, 388 mieszk. d'arr-t Toruń.
kańców 66 (9 388 habit. 66
km) Mniszek (9 km) Mniszek
& 9 Podwiesk & 9 Podwiesk
Grudziądz. Grudziądz.

*Właściciele ziemscy (propriétaires
fonciers):* Steltner Gust. (57).

Alkuszczki (sages-femmes): Borow-
ska W.

*Kasy pożyczek - cașcșcșd. (cașșșș
d'empr. et d'ępęșșș):* xPodwiesk
Spar- und Darlehnskassenverein,
Sp. z n. o. — xSpółdzielnia Kre-
dytowa.

Rzeźnicy (bouchers): Strumlau St.

Wiatraki (moulins à vent): Baltzer
Fr. — Nichel J.

Zajazdy (auberges): Drawert K. —
Eizenberger K.

STAROCRÓD.

Wież i majątek, V-ge et propr. fonc.
pow. Chełmno, distr. de Chełm-
no, sęd pow. Chełm- no, trib. de distr.
no, sęd okr. To- Chełmno, trib.
ruń, 520 mieszk. d'arr-t Toruń, 520
66 (3 km) linja habit. 66 (3 km)
kol. Unisław - ligne de Unisław
Chełmno & 9 Chełmno & 9
& Chełmno, 66. Chełmno, 66.

Kowale (forgerons): Lewandowski L.

Męka (farines): Ziarko J.

Spółdzielnie artykuły (comestibles):

Piórkowski F.

Stolarze (menuisiers): Bienkowski.

Zajazdy (auberges): Kamiński A.

RÓŻNOWO.

Wież i gmina, V-ge et commune,
pow. Chełmno, distr. de Chełmno,
sęd pow. Chełm- tr. de distr. Chełm-
no, sęd okr. To- no, tr. d'arr-t To-
ruń, 196 mieszk. ruń, 196 habit.
66 (7 km) Płu- 66 (7 km) Płu-
towo & 9 Ko- towo & 9 Ko-
kocko & 9 Uni- kocko & 9 Uni-
sław. sław.

*Właściciele ziemscy (propriétaires
fonciers):* Frase Max (61) — Szafr-
na Aug. (64) — Teschke Heinr. (97).

Spółdzielnie artykuły (comestibles):
Borucka M.

WIELKIE ŁUNAWY.

Wież i gmina, V-ge et commune,
pow. Chełmno, distr. de Chełmno,
sęd pow. Chełm- tr. de distr. Chełm-
no, sęd okr. To- no, tr. d'arr-t To-
ruń, 206 mieszk. ruń, 206 habit.
66 (12 km) Mni- 66 (12 km) Mni-
szek & 9 Pod- szek & 9 Pod-
wiesk & 9 Cheł- wiesk & 9 Cheł-
mno, 1 ew. mno, 1 ew. prot.

*Właściciele ziemscy (propriétaires
fonciers):* Bartel Johann (64) —
Bäcker Wilh. (84) — Pollack Elise
(78).

Kowale (forgerons): Gielz S.

Mleczarnie szklane (latteries):

x„Mleczarnia Spółkowa”, Sp. z o. o

Młyn (moulin): Buhse J.

Wypiek truskaw (spiritueux):

Epej H. — Kulczyk S.

Zajazdy (auberges): Dziura J. —
Essig H.

W latach 1933-1935 ujednolicono cały system administracji lokalnej w Polsce, do tej pory funkcjonowały bowiem różne systemy odziedziczone po państwach zaborczych.

W miejsce gmin jednostkowych i obwodów wójtowskich wprowadzono gminy zbiorowe obejmujące po kilkanaście dawnych gmin i obszarów dworskich¹⁷. Dawne gminy często stawały się gromadami – jednostkami pomocniczymi gmin (sołectwa).

Funkcje uchwałodawcze posiadała rada gminna. Wyboru radnych dokonywało kolegium, złożone z delegatów rad gromadzkich, sołtysów i podsołtysów wszystkich gromad. Istniał cenzus wieku przy prawie wyborczym czynnym - 25 lat i w prawie wyborczym biernym wynoszący 30 lat. W gminach do 5 000 mieszkańców radnych było 12. Kadencja radnych wynosiła 5 lat. W gromadach organem uchwałodawczym było zebranie gromadzkie. Zbierało się pod przewodnictwem sołtysa lub jego zastępcy (podsołtysa). Podejmowało uchwały dotyczące danej gromady (np. kwestie majątkowe), wybierało sołtysa i jego zastępcę na 3-letnie kadencje. Wybrani musieli mieć ukończone 30 lat. Zebranie gromadzkie wybierało radnych gromadzkich w liczbie od 12 do 30. Organem wykonawczym gromady był sołtys oraz jego zastępca. Wybory zatwierdzał starosta powiatowy. Do sołtysa należało kierowanie sprawami gromady, zarządzanie majątkiem, reprezentowanie gromady na zewnątrz. Przewodniczył on także zebraniom. Należały do niego także sprawy bezpieczeństwa, porządku publicznego, przestrzegania przepisów, doręczania pism sądowych, wykonywania obowiązków związanych z poborem wojskowym.

W nowym ustroju gminnym utworzono nieznany wcześniej organ – zarząd gminy. Przejął on część uprawnień dawnej rady gminy. Zarząd gminy funkcjonował na czele z wójtem i podwójcem. W skład zarządu wchodziło też dwóch lub trzech ławników. To właśnie zarząd gminy na co dzień sprawował władzę w gminie. Zarząd gminy przygotowywał projekt budżetu, regulaminy, instrukcje urzędu, decydował o wydatkach. Kadencja członków zarządu wynosiła 5 lat. Wójta oraz członków zarządu wybierała rada gminy w głosowaniu tajnym.

Wójt był zwierzchnikiem całej gminy i aparatu urzędniczego. Miał prawo reprezentowania gminy i podpisywania umów w jej imieniu. Dokumenty, w których były zobowiązania finansowe gminy, należało opatrzyć podpisem jeszcze jednego członka zarządu gminy. Wójt był reprezentantem administracji rządowej w terenie, wykonywał także zadania

¹⁷ Dz. U. 1933, nr 35, poz. 294.

zlecone przez rząd.

Na czele urzędu gminy stał sekretarz. Jako jedyny musiał mieć odpowiednie kwalifikacje. Mianował go i zwalniał starosta powiatowy.

Starosta miał prawo zwolnić wójta lub rozwiązać radę gminy w przypadkach łamania prawa¹⁸.

W 1934 roku w miejsce gmin jednostkowych wprowadzono gminy zbiorowe, podobne do współczesnych. **W tym czasie w rejonie Chełmna powołano gminy zbiorowe: Chełmno (z siedzibą w Chełmnie) oraz Podwiesk i Starogród¹⁹.**

Nowa gminy rozpoczęły działalność na przełomie 1934 i 1935 roku. Gminy należało jeszcze podzielić na gromady (sołectwa). Podział na gromady (sołectwa) wydany przez wojewodę pomorskiego także jest dołączony.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Dz. U. 1934 nr 64 poz. 559.

559.

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH**

z dnia 14 lipca 1934 r.

o podziale powiatu chełmińskiego w województwie pomorskiem na gminy wiejskie.

Na podstawie art. 103 ustawy z dnia 23 marca 1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 294) zarządzam co następuje:

§ 1. W powiecie chełmińskim, województwie pomorskiem tworzy się następujące gminy wiejskie:

1) gminę Starogród z siedzibą w Starogrodzie; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Bieńkówka, Borówno, Brzozowo, Kaldus, Kielp, Kokocko, Osnowo, Różnowo, Starogród, z dotychczasowej gminy wiejskiej Grzybno parcele katastralne karta 2 Nr. 116/79, 117/79, 118/79, 119/79, 120/79, 112/81, 113/81, 114/81, 115/81, z dotychczasowej gminy wiejskiej Kijewo Szlacheckie parcele katastralne karta 2 Nr. 92/78, 93/78, z dotychczasowej gminy wiejskiej Watorowo parcele katastralne karta 1 Nr. 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, karta 2 Nr. 5/2, 58/2, 59/2, 60/2, 61/2, 62/2,

63/2, 64/2, 65/2, 7, 51/8, 52/8, 53/8, 54/8, 55/8, 56/8, 57/8, 58/8, 74/8, 75/8, 60/8, 61/8, 62/8, 63/8, 64/8, 65/9, 66/9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, karta 4 Nr. 34, 35, karta 5 Nr. 12, 14, 15, 16 — i obszary dworskie: Gutlin, Panieńska Kępa;

2) gminę Dąbrowa Chełmińska z siedzibą w Dąbrowie Chełmińskiej; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Borki, Czarze, Czemplewo, Dąbrowa Chełmińska, Dębowiec, Gzin, Janowo, Mała Kępa, Mozgowina, Nowy Bolumin, Nowa-wieś Szlachecka, Rafa, Stółcz, Strzyżawa, Waldowo Królewskie, Wielka Kępa i obszary dworskie: Bolumin, Boluminek, Linie, Ostromecko, Pień;

3) gminę Unisław z siedzibą w Unisławiu; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Błoto, Bruki I, Bruki II, Głazewo, Grzybno z wyjątkiem parcel wymienionych w pkt. 1), Unisław i obszary dworskie: Gołoty, Raciniewo, Stablewice, Unisław;

4) gminę Kijewo Królewskie z siedzibą w Kijewie Królewskim; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Dorposz Szlachecki, Kijewo Królewskie, Kijewo Szlacheckie z wyjątkiem parcel wymienionych w pkt. 1), Trzebcz Królewski, Trzebczyk, Watorowo z wyjątkiem parcel wymienionych w pkt. 1), Wielkie Czyste oraz obszary dworskie: Bajerze, Bągart, Jeleniec, Kosowizna, Napole, Płutowo, Szyborna, Trzebcz Szlachecki;

5) gminę Chełmno z siedzibą w mieście Chełmnie; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Dołki, Górne Wymiary, Klamry, Kolno, Małe Czyste, Nowe Dobra, Ostrów Świecki, Rybieniec, Zakrzewo i obszary dworskie: Cepno, Grubno, Kobyły, Stolno, Wichorze;

6) gminę Podwiesk z siedzibą w Podwiesku; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Brankówka, Dolne Wymiary, Dorposz Chełmiński, Gogolin, Granica, Kolenko, Łęg, Małe Łunawy, Nowawieś Chełmińska, Podwiesk, Rozgarty, Sosnowka, Sztynwag, Szynych, Wielkie Łunawy i obszary dworskie: Dębolesie, Gogolin;

7) gminę Robakowo z siedzibą w Robakowie; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Krajecin, Obory, Robakowo, Ruda, Sarnowo, Trzebieluch i obszary dworskie: Klęczkowo, Łyniec, Paparzyn, Piątkowo, Pilewice z wyjątkiem parcel, wymienionych w pkt. 8), Wabcz;

8) gminę Błędowo z siedzibą w Błędowie; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Błędowo, Dąbrówka, Kotnowo, Płachawy, Wałdowo Szlacheckie, Wioldzadz, Wiwiórki i obszary dworskie: Działowo, Goryń oraz z obszaru dworskiego Pilewice parcele katastralne karta 2 Nr. 1, 19, 2, 3, 4, 5, 6, 23, 24, 25, 26, 27, karta 3 Nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 73/26, 74/26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 51, 52, 58, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69—pół, 70, 71, 72—pół, karta 4 Nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11,

Akt powołania gmin wokół Chełmna (Dz. U. 1934 nr 64 poz. 559)

12, 16/9, $\frac{17,18}{9}$, $\frac{19,20}{10}$, $\frac{21}{10}$, 13, 14, 15, karta 5
Nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15,
16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29,
30, 31, 32, 33;

9) gminę Lisewo z siedzibą w Lisewie; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Bielawy, Drzonowo, Kornatowo, Lisewo, Malankowo, Pniewite, Strucon i obszary dworskie: Bartlewo, Błachta, Józefkowo, Kamlarki, Krušin, Linowiec, Lipienek, Mgoszcz, Tytlewo, Wierzbowo;

10) gminę Papowo Biskupie z siedzibą w Papowie Biskupiem; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Dubielno, Folgowo, Firluz, Papowo Biskupie, Staw, Zegartowice i obszary dworskie: Fałecin, Młyńsk, Niemczyk, Nowydwór Królewski, Papowo (domena), Storz, Wrocławki, Zegartowice, Żygląd.

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 sierpnia 1934 r.

Minister Spraw Wewnętrznych:

Marjan Zyndram-Kościałkowski

Akt powołania gmin wokół Chelмна (Dz. U. 1934 nr 64 poz. 559)

Toruń, dnia 20 września 1934 r.

POMORSKI

DZIENNIK WOJEWÓDZKI

Nr. 19.

T R E Ś C:

DZIAŁ URZĘDOWY:

216. Rozporządzenie Wojewody Pomorskiego z dnia 20 września 1934 r. o podziale obszaru gmin wiejskich w powiecie brodnickim na gromady	396
217. Rozporządzenie Wojewody Pomorskiego z dnia 20 września 1934 r. o podziale obszaru gmin wiejskich w powiecie chełmińskim na gromady	399
218. Rozporządzenie Wojewody Pomorskiego z dnia 20 września 1934 r. o podziale obszaru gmin wiejskich w powiecie chojnickim na gromady	403
219. Rozporządzenie Wojewody Pomorskiego z dnia 20 września 1934 r. o podziale obszaru gmin wiejskich w powiecie działdowskim na gromady	411
220. Rozporządzenie Wojewody Pomorskiego z dnia 20 września 1934 r. o podziale obszaru gmin wiejskich w powiecie grudziądzkim na gromady	413
221. Rozporządzenie Wojewody Pomorskiego z dnia 20 września 1934 r. o podziale obszaru gmin wiejskich w powiecie kartuskim na gromady	415
222. Rozporządzenie Wojewody Pomorskiego z dnia 20 września 1934 r. o podziale obszaru gmin wiejskich w powiecie kościerskim na gromady	424
223. Rozporządzenie Wojewody Pomorskiego z dnia 20 września 1934 r. o podziale obszaru gmin wiejskich w powiecie lubawskim na gromady	433
224. Rozporządzenie Wojewody Pomorskiego z dnia 20 września 1934 r. o podziale obszaru gmin wiejskich w powiecie morskim na gromady	435
225. Rozporządzenie Wojewody Pomorskiego z dnia 20 września 1934 r. o podziale obszaru gmin wiejskich w powiecie sępoleńskim na gromady	447
226. Rozporządzenie Wojewody Pomorskiego z dnia 20 września 1934 r. o podziale obszaru gmin wiejskich w powiecie starogardzkim na gromady	449
227. Rozporządzenie Wojewody Pomorskiego z dnia 20 września 1934 r. o podziale obszaru gmin wiejskich w powiecie świeckim na gromady	456
228. Rozporządzenie Wojewody Pomorskiego z dnia 20 września 1934 r. o podziale obszaru gmin wiejskich w powiecie tczewskim na gromady	462
229. Rozporządzenie Wojewody Pomorskiego z dnia 20 września 1934 r. o podziale obszaru gmin wiejskich w powiecie toruńskim na gromady	464
230. Rozporządzenie Wojewody Pomorskiego z dnia 20 września 1934 r. o podziale obszaru gmin wiejskich w powiecie tucholskim na gromady	467
231. Rozporządzenie Wojewody Pomorskiego z dnia 20 września 1934 r. o podziale obszaru gmin wiejskich w powiecie wąbrzeskim na gromady	473

- 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 51, 52, 58, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69 pół, 70, 71, 72 pół, karta 4 Nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 17/9, 18/9, 19/10, 13, 14, 15;
- f) Wieldzadz, obejmująca wieś Wieldzadz;
- g) Wiewiórki, obejmująca wieś Wiewiórki;
- 2) gmina Chełmno dzieli się na 10 gromad, a mianowicie:
- a) Dołki, obejmująca wieś Dołki;
 - b) Górne Wymiary, obejmująca wieś Górne Wymiary i część wsi Nowe Dobra określoną parcelami obręb Górne Wymiary karta 1 Nr. 23, 24, 25, 26, 27, 168/161 pół, 171/163, karta 2 Nr. 57 — 68, 95—111, 134/129 pół, 137/128 pół, 140/131, karta 5 Nr. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 77/74, 78, 79/74, 82/75 pół, 84/75 pół, karta 6 Nr. 7, 8, 58/52, 61/56 pół;
 - c) Grubno, obejmująca obszar dworski Grubno;
 - d) Klamry, obejmująca wieś Klamry;
 - e) Kolno, obejmująca wieś Kolno;
 - f) Małe Czyste, obejmująca wsi: Małe Czyste i Zakrzewo;
 - g) Nowe Dobra, obejmująca wieś Nowe Dobra z wyjątkiem części wymienionej w pkt. 2) lit. b);
 - h) Ostrów Świecki, obejmująca wieś Ostrów Świecki;
 - i) Rybieniec, obejmująca wieś Rybieniec i obszary dworskie: Kobyły i Stolno;
 - j) Wichorze, obejmująca obszary dworskie: Wichorze i Cepno;
- 3) gmina Dąbrowa Chełmińska dzieli się na 14 gromad, a mianowicie:
- a) Bolumin, obejmująca wieś Nowy Bolumin i obszary dworskie: Bolumin i Boluminek;
 - b) Borki, obejmująca wieś Borki z wyjątkiem części wymienionych w pkt. 3) lit. c), g);
 - c) Czarze, obejmująca wsi: Czarze, Nowa wieś Szlachecka, dwie enklawy wsi Borki określone parcelami obręb Czarze karta 1 Nr. 166, obręb Nowawieś Szlachecka karta 1 Nr. 45/39, 46/39, 39a, 39b, część wsi Czemlewo określoną parcelami obręb Czarze karta 2 Nr. 215, 216, 463/217, 218, część wsi Gzin określoną parcelami obręb Czarze karta 1 Nr. 104, 105, obręb Pastwisko karta 1 Nr. 70;
 - d) Czemlewo, obejmująca wieś Czemlewo z wyjątkiem części wymienionych w pkt. 3)
- lit. c), g), część obszaru dworskiego Linie określoną parcelami obręb Czemlewo karta 1 Nr. 28, 31, 127/30;
- e) Dąbrowa Chełmińska, obejmująca wieś Dąbrowa Chełmińska i obszar dworski Linie z wyjątkiem części wymienionej w pkt. 3) lit. d);
 - f) Dębowiec, obejmująca wieś Dębowiec;
 - g) Gzin, obejmująca wieś Gzin z wyjątkiem części wymienionych w pkt. 3) lit. c), j), część wsi Borki określoną parcelami obręb Piekło karta 1 Nr. 1, 2, 11/3, 12/3, 13/3, 14/3, 4, 5, 7, 8, 15/9, 10, 17/6, 18/6, 19/9, część wsi Czemlewo określoną parcelami obręb Jarzębień Szlachecki karta 1 Nr. 77/21, 78/22, 79/22, 80/22, 81/22, 82/21, 83/20, 84/23, 85/23, 86/36, 87/34, 88/34, część wsi Rafa określoną parcelami obręb Gzin karta 1 Nr. 229/7, 260/7, karta 3 Nr. 1;
 - h) Janowo, obejmująca wieś Janowo z wyjątkiem części wymienionej w pkt. 3) lit. j);
 - i) Ostromecko, obejmująca obszar dworski Ostromecko;
 - j) Rafa, obejmująca wieś Rafa z wyjątkiem części wymienionej w pkt. 3) lit. g), część wsi Gzin określoną parcelami obręb Rafa karta 1 Nr. 9, 16/10, 17/10, 18/10, 19/10, 20/10, 26/13, 27/13, 28/13, 29/10, 30/10, 31/10, 32/10, 33/10, 35/10, 36/10, 37/15, 38/10, 40/13, część wsi Janowo określoną parcelami obręb Szestów karta 1 Nr. 59, 60, 61, 64, 65, 81/63, 82/63, 83/63, 92/62, 93/62, obszar dworski Pień;
 - k) Słończ, obejmująca wieś Słończ;
 - l) Strzyżawa, obejmująca wsi: Mała Kępa i Strzyżawa;
 - m) Waldowo Królewskie, obejmująca wieś Waldowo Królewskie;
 - n) Wielka Kępa, obejmująca wsi: Mozgowina i Wielka Kępa;
- 4) gmina Kijewo Królewskie dzieli się na 8 gromad, a mianowicie:
- a) Dorposz Szlachecki, obejmująca wieś Dorposz Szlachecki;
 - b) Kijewo Królewskie, obejmująca wieś Kijewo Królewskie i obszar dworski Kosowizna;
 - c) Kijewo Szlacheckie, obejmująca wieś Kijewo Szlacheckie z wyjątkiem części wymie-

Podział gminy Chełmno na gromady (sołectwa, Pomorski Dziennik Urzędowy, 1934 nr 19 poz. 217)

- nionej w pkt. 9) lit. e) i obszar dworski Napole:
- d) Plutowo, obejmująca obszary dworskie: Plutowo i Szynborny;
 - e) Trzebcz Królewski, obejmująca wieś Trzebcz Królewski i obszar dworski Trzebcz Szlachecki;
 - f) Trzebczyk, obejmująca wieś Trzebczyk i obszary dworskie: Bajerze i Bagart;
 - g) Watorowo, obejmująca wieś Watorowo z wyjątkiem części wymienionej w pkt. 9) lit. i);
 - h) Wielkie Czyste, obejmująca wieś Wielkie Czyste i obszar dworski Jeleniec;
- 5) gmina Lisewo dzieli się na 10 gromad, a mianowicie:
- a) Bielawy, obejmująca wieś Bielawy i obszar dworski Józefkowo;
 - b) Drzonowo, obejmująca wieś Drzonowo;
 - c) Kornatowo, obejmująca wieś Kornatowo i obszar dworski Błachta;
 - d) Lisewo, obejmująca wieś Lisewo i obszar dworski Mgoszcz;
 - e) Linowiec, obejmująca obszary dworskie Krusin, Linowiec i Wierzbowo;
 - f) Lipienek, obejmująca obszar dworski Lipienek;
 - g) Malankowo, obejmująca wieś Malankowo;
 - h) Kamlarki, obejmująca obszary dworskie: Bartlewo, Kamlarki i Tytlewo;
 - i) Pniewite, obejmująca wieś Pniewite;
 - j) Strucfon, obejmująca wieś Strucfon;
- 6) gmina Papowo Biskupie dzieli się na 7 gromad, a mianowicie:
- a) Dubielno, obejmująca wieś Dubielno;
 - b) Folgowo, obejmująca wieś Folgowo i obszar dworski Storluz;
 - c) Firluz, obejmująca wieś Firluz i obszar dworski Młyńsk;
 - d) Papowo Biskupie, obejmująca wieś Papowo Biskupie i obszar dworski Papowo (domena);
 - e) Staw, obejmująca wieś Staw;
 - f) Wrocławki, obejmująca obszary dworskie: Niemczyk, Nowydwór Królewski i Wrocławki;
 - g) Zegartowice, obejmująca wieś Zegartowice i obszary dworskie: Fałcin, Zegartowice i Żygład;
- 7) gmina Podwiesk dzieli się na 13 gromad, a mianowicie:
- a) Brankówka, obejmująca wieś Brankówka z wyjątkiem części wymienionej w pkt. 7) lit. j);
 - b) Dolne Wymiary, obejmująca wieś Dolne Wymiary, wieś Kolenko z wyjątkiem części wymienionej w pkt. 7) lit. e), część wsi Podwiesk określoną parcelami obręb Podwiesk karta 1 Nr. 575/22;
 - c) Dorposz Chełmiński, obejmująca wieś Dorposz Chełmiński z wyjątkiem części wymienionej w pkt. 7) lit. e), część wsi Granica określoną parcelami obręb Łęg — Nizina karta 1 położonemi po prawej stronie szosy biegnącej w kierunku od Podwieska przez Granicę do brzegu Wisły łącznie z odnośnym odcinkiem tejże szosy i obszar dworski Dębolesie;
 - d) Gogolin, obejmująca wieś Gogolin i obszar dworski Gogolin;
 - e) Łęg obejmująca wieś Łęg, części wsi Granica i Dorposz Chełmiński określone parcelami obręb Łęg — Nizina karta 1 położonemi po lewej stronie szosy biegnącej w kierunku od Podwieska przez Granicę do brzegu Wisły, część wsi Kolenko określoną parcelami obręb Łęg — Nizina karta 1 Nr. 617, 1130/618, 31/618, 619, 910/620, 947/620, 948/620, 621, 622, 623, 624, 1436/626, 627—637, część wsi Podwiesk określoną parcelami obręb Łęg—Nizina karta 1 Nr. 603, 604;
 - f) Małe Łunawy, obejmująca wieś Małe Łunawy;
 - g) Nowawieś Chełmińska, obejmująca wieś Nowawieś Chełmińska;
 - h) Podwiesk, obejmująca wieś Podwiesk z wyjątkiem części wymienionych w pkt. 7) lit. b), e);
 - i) Rozgarty, obejmująca wieś Rozgarty;
 - j) Sosnówka, obejmująca wieś Sosnówka z wyjątkiem części wymienionej w pkt. 7) lit. m), część wsi Brankówka określoną parcelami obręb Sosnówka karta 1 Nr. 235/208, 204, 218/206, 219/206, 222/207;
 - k) Sztynwag, obejmująca wieś Sztynwag;
 - l) Szynych, obejmująca wieś Szynych;
 - m) Wielkie Łunawy, obejmująca wieś Wielkie Łunawy i część wsi Sosnówka określoną parcelami obręb Elisental karta 1 Nr. 1, 2, 4, 5, 6;
- 8) gmina Robakowo dzieli się na 7 gromad, a mianowicie:

Podział gminy Podwiesk na gromady (sołectwa, Pomorski Dziennik Urzędowy, 1934 nr 19 poz. 217)

- a) Krajęcín, obejmująca wieś Krajęcín i obszar dworski Piątkowo;
- b) Obory, obejmująca wieś Obory;
- c) Robakowo, obejmująca wieś Robakowo i obszar dworski Paparzyn;
- d) Ruda, obejmująca wieś Ruda;
- e) Sarnowo, obejmująca wieś Sarnowo i obszar dworski Pilewice z wyjątkiem części wymienionych w pkt. 1) lit. d), e);
- f) Trzebiechów, obejmująca wieś Trzebiechów i obszar dworski Kłęczkowo;
- g) Wabcz, obejmująca obszary dworskie: Lyniec i Wabcz;

9) gmina Starogród dzieli się na 9 gromad, a mianowicie:

- a) Bieńkówka, obejmująca wieś Bieńkówka i trzy enklawy wsi Starogród określone parcelami obręb Bieńkówka karta 1 Nr. 135, 136, 137, 138, 139, 140, 153/134, 154/133, 155/134, 156/133, 157/134, 158/133, 159/132, 160/134, 161/134, 162/133, 163/132, 164/134, 165/132, 166/134, 167/132, 168/134, 169/134, 170/132, 171/132, 172/132, karta 2 Nr. 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 41, 42, 44, karta 4 Nr. 1, 2, 16/3, 17/3, 18/3, 19/3, 20/3, 21/3, 22/3, 23/3, 24/3, 25/3, 26/4, 27/4, 28/4, 29/4, 30/4, 31/4, 32/1, 33/3, 34/7;
- b) Borówno, obejmująca wieś Borówno;
- c) Brzozowo, obejmująca wieś Brzozowo z wyjątkiem części wymienionej w pkt. 9) lit. i);
- d) Kałdus, obejmująca wieś Kałdus z wyjątkiem części wymienionej w pkt. 9) lit. i) i obszar dworski Panieńska Kępa;
- e) Kiełp, obejmująca wieś Kiełp z wyjątkiem części wymienionej w pkt. 9) lit. i), część wsi Grzybno określoną parcelami obręb Kiełp karta 2 Nr. 116/79, 117/79, 118/79, 119/79, 120/79, 112/81, 113/81, 114/81, 115/79, część wsi Kijewo Szlacheckie określoną parcelami obręb Kiełp karta 2 Nr. 92/78, 93/78;
- f) Kokocko, obejmująca wieś Kokocko;
- g) Osnowo, obejmująca wieś Osnowo z wyjątkiem części wymienionej w pkt. 9) lit. i);
- h) Różnowo, obejmująca wieś Różnowo i obszar dworski Gutlin;
- i) Starogród, obejmująca wieś Starogród z wyjątkiem części wymienionej w pkt. 9) lit. a), część wsi Brzozowo określoną par-

celami obręb Starogród karta 2 Nr. 5, 6, cztery enklawy wsi Kałdus określone parcelami obręb Starogród karta 2 Nr. 25, 26, 27, 28, karta 4 Nr. 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 71, karta 5 Nr. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 25/11, karta 6 Nr. 1, trzy enklawy wsi Kiełp określone parcelami obręb Starogród karta 2 Nr. 24, 66/3, 67/4, 68/3, 69/4, 70/3, 71/4, 72/3, 73/4, 80/20, 81/22, 78/20, 79/21, 76/20, 77/21, karta 4 Nr. 36, 37, 38, 39, karta 5 Nr. 10, część wsi Osnowo oznaczoną parcelami obręb Starogród karta 4 Nr. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, cztery enklawy wsi Watorowo określone parcelami obręb Starogród karta 1 Nr. 93-112, karta 2 Nr. 57/2, 58/2, 59/2, 60/2, 61/2, 62/2, 63/2, 64/2, 65/2, 7, 51/8, 52/8, 53/8, 54/8, 55/8, 56/8, 57/8, 58/8, 74/8, 75/8, 60/8, 61/8, 62/8, 63/8, 64/8, 65/9, 66/9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, karta 4 Nr. 34, 35, karta 5 Nr. 12, 14, 15, 16;

10) gmina Unisław dzieli się na 8 gromad, a mianowicie:

- a) Błoto, obejmująca wieś Błoto;
- b) Bruki I, obejmująca wieś Bruki I;
- c) Bruki II, obejmująca wieś Bruki II;
- d) Głazewo, obejmująca wieś Głazewo;
- e) Gołoty, obejmująca obszar dworski Gołoty;
- f) Grzybno, obejmująca wieś Grzybno z wyjątkiem części wymienionej w pkt. 9) lit. e), część obszaru dworskiego Stablewice określoną parcelami obręb Nowe Stablewice karta 1 Nr. 13-22;
- g) Stablewice, obejmująca obszar dworski Stablewice z wyjątkiem części wymienionej w pkt. 10) lit. f);
- h) Unisław, obejmująca wieś Unisław i obszary dworskie: Raciniewo i Unisław.

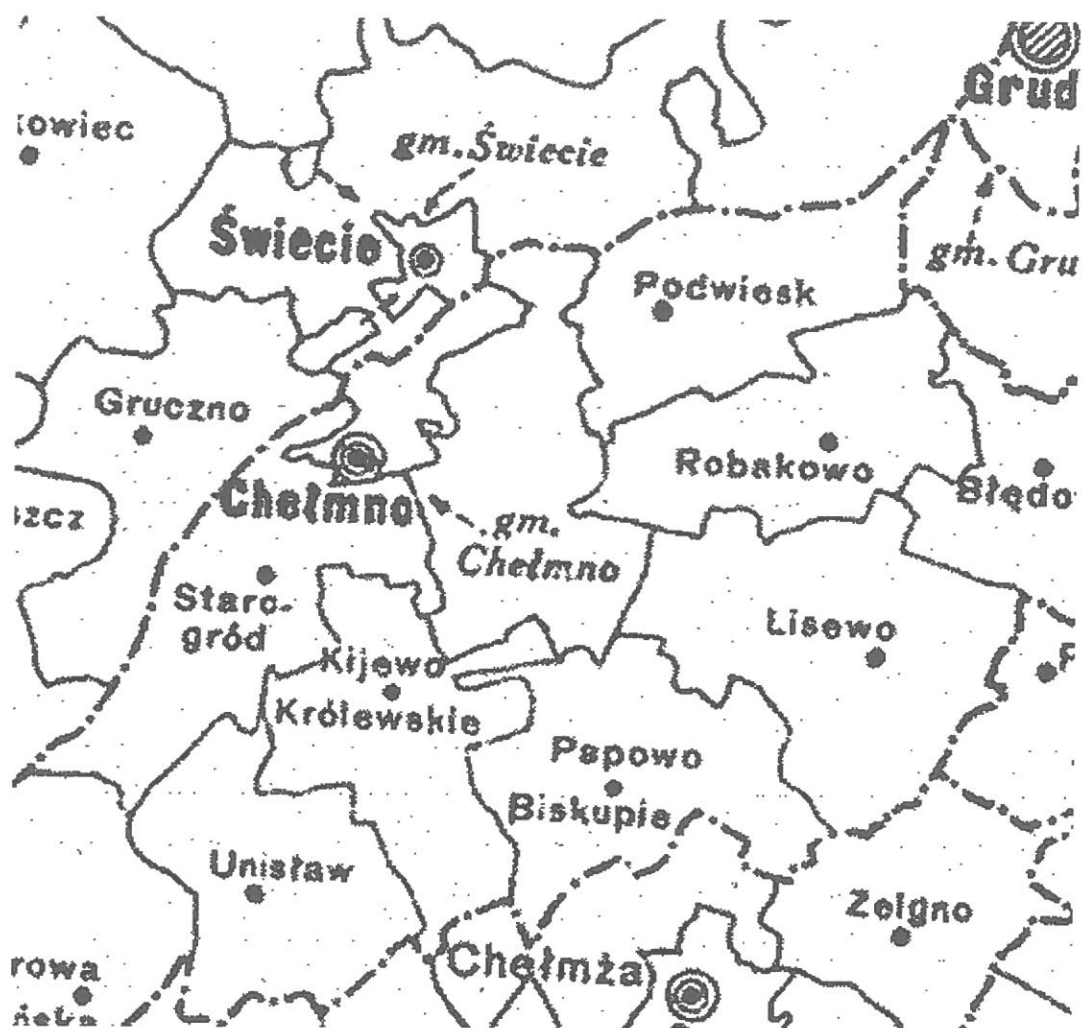
§ 3.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

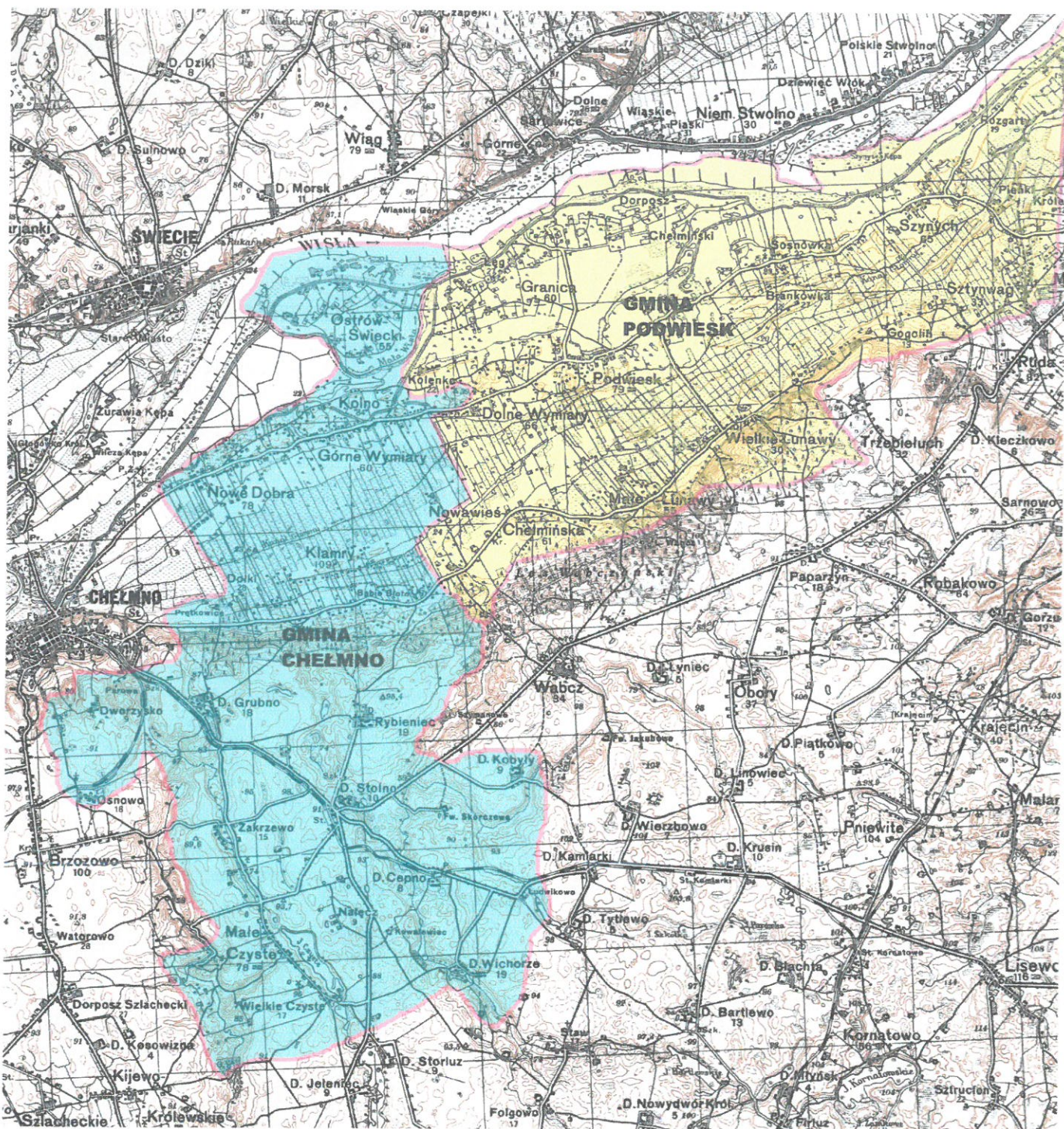
Wojewoda:

(—) Kirtiklis.

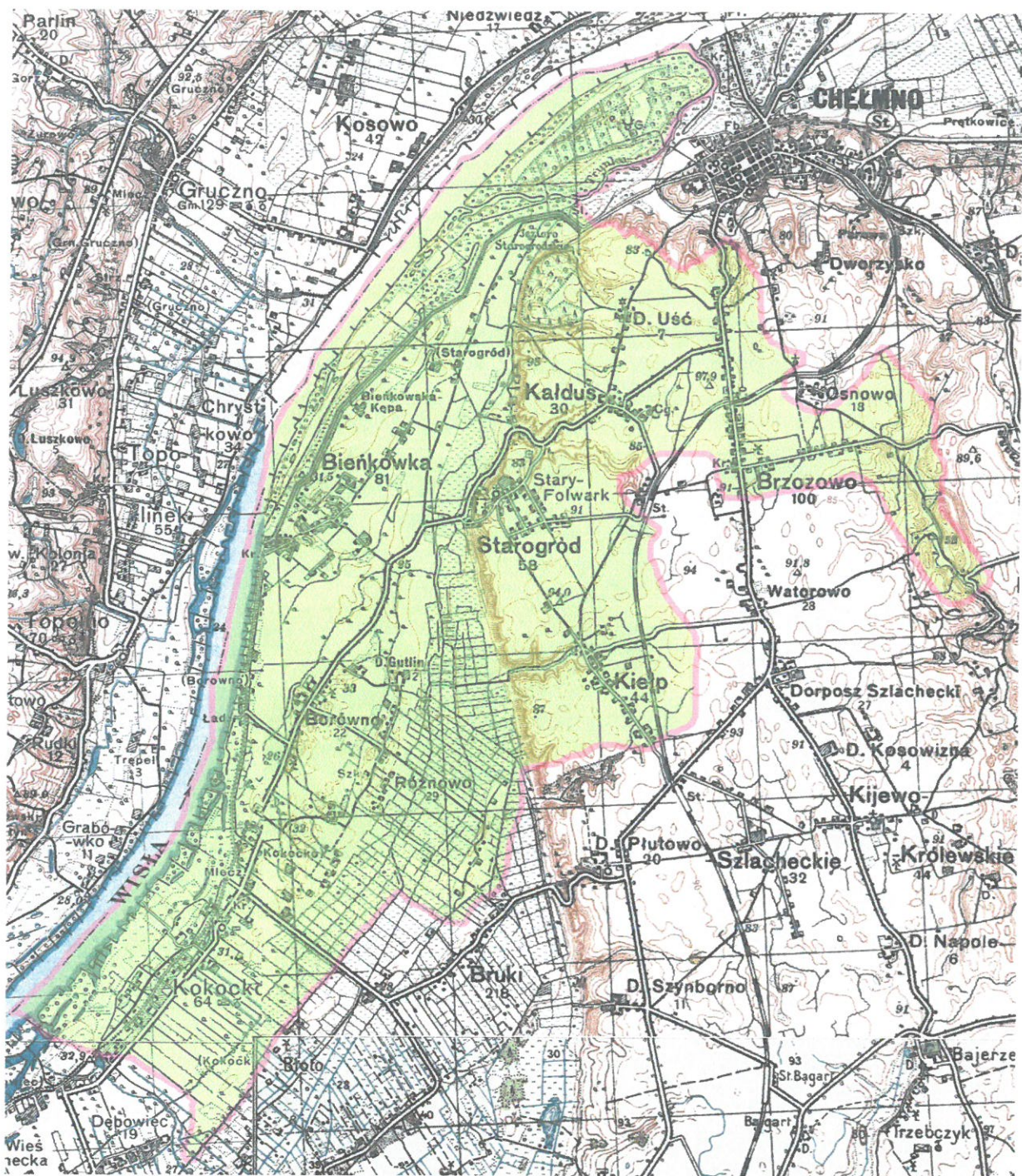
Podział gminy Starogród na gromady (sołectwa, Pomorski Dziennik Urzędowy, 1934 nr 19 poz. 217)

Podział administracyjny z 1938 roku

Gminy Chelmno i Podwiesk w latach 1934-1939 na przedwojennej mapie (opracowanie własne autora)

Gmina Starogród w okresie lat 1934-1939 – opracowanie własne na dawnej mapie

II WOJNA ŚWIATOWA

1 września 1939 roku wybuchła II wojna światowa. W początku października 1939 roku, na mocy dekretu Hitlera województwo pomorskie wcielono do III Rzeszy. Na części tak zwanych „wcielonych ziem wschodnich” rozciągnięto niemieckie ustawodawstwo niemieckie z 30 stycznia 1935 roku. Odpowiedni dekret wydano 21 grudnia 1939 roku z mocą obowiązującą od 1 stycznia 1940 roku. Prawo to obowiązywało na obszarach wcielonych do Prus Wschodnich oraz do prowincji śląskiej. Był to między innymi powiat chełmiński²⁰.

Ustawa gminna, obowiązująca w miastach i gminach wiejskich, z 1935 roku określała gminę jako korporację prawa publicznego. Do zadań gminy należały wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, które gmina wypełniała pod własną odpowiedzialnością. Ustawa przyjmowała powszechność zadań gminy, chyba że zadania te były przydzielone ustawami innym urządzeniom. Gminom nadawano również dodatkowe zadania na drodze ustawy (zadania państwowe)²¹.

Organami gminy były: burmistrz (w mieście nadburmistrz), asesorowie, radcy gminni oraz doradcy. Specjalne stanowisko w gminie zajmował pełnomocnik NSDAP, jednak nie wchodził w skład organów gminy. Burmistrza określano jako wodza gminy, skupiał pełnię władzy w gminie. Asesorowie byli zastępcami burmistrza. Byli też podległymi burmistrzowi urzędnikami. Burmistrz miał prawo do osobistej interwencji i osobistego załatwienia każdej sprawy. Burmistrza i asesorów powoływały władze zwierzchnie, bez żadnego udziału mieszkańców gminy. Burmistrz i asesorowie byli *gwarantami harmonii między zarządem gminy a partią, będącą reprezentantem narodu*. Radcy gminni mieli dwojakie funkcje; zapewniali łączność między administracją a wspólnotą gminną oraz służyli burmistrzowi radą na własność odpowiedzialność, każdy doradca służył radą indywidualnie. Radców powoływał pełnomocnik NSDAP w porozumieniu z burmistrzem. Według niemieckich norm NSDAP jako reprezentant narodu zastępował w gminie ogół obywateli. Nominacja Partii zastąpiła wybory. Dodatkowo znano jeszcze funkcje doradców gminnych przy pewnych fachowych sprawach, specjalistycznych sprawach. Powoływał ich burmistrz²².

²⁰ Ustrój administracyjny ziem wcielonych do Rzeszy Niemieckiej 1939-1945, dla Okręgu Warty i Gdańska-Prus Zachodnich, Poznań 1951, passim.

²¹ Tamże.

²² Tamże.

LATA 1945-1954

Po okresie okupacji niemieckiej (1939-1945) w 1945 roku na nowo rozpoczął działać samorząd terytorialny. Władze objęli przedstawiciele Tymczasowego Rządu Rzeczypospolitej Polskiej, który wywodził się z komunistycznego Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (PKWN) tworzonego pod osłoną ZSRR latem 1944 roku w Lublinie.

Początkowo opierano się na przedwojennych rozwiązaniach ustrojowych, tylko z niewielkimi zmianami. Dnia 21 sierpnia 1944 roku dekret PKWN-u przywrócił przedwojenne podziały na województwa, powiaty, miasta, gminy i gromady²³.

Gminy Chelmno, Podwiesk i Starogród przyłączono ponownie do powiatu chełmskiego i województwa pomorskiego. Formalnie do 1950 roku funkcjonował samorząd terytorialny.

W tym okresie zmienił się ustrój samorządowy. Była to początkowo mieszanina przedwojennego prawa oraz powojennych dekretów nowych władz.

Jeszcze w 1944 roku władze PKWN-u wprowadziły także nowe rozwiązania ustrojowe. Ustanowiono, wzorem ZSRR, rady narodowe. W dniu 11 września 1944 roku wydano dekret o organizacji i zakresie działań rad narodowych²⁴. Rady narodowe stanowiły *uspołecznioną formę sprawowania administracji*²⁵. Rady narodowe zostały włączone w skład systemu samorządowego. Ostateczny kształt organizacji samorządu lokalnego został określony na mocy dekretu z 23 listopada 1944 roku²⁶.

W gminach wiejskich funkcje uchwałodawcze posiadała gminna rada narodowa. Przedwojenny ustrój gminny zakładał demokratyczną procedurę wyłaniania rad gminnych, po wojnie radnych delegowały partie i organizacje społeczne, czyli w praktyce PZPR. Powołano dodatkowy organ w postaci prezydium gminnej rady narodowej, wyłaniany z grona radnych.

Organem wykonawczym pozostawał zarząd gminy, złożony z wójta, podwójciego i 2-3 członków zarządu - ławników. Przed wojną zarząd gminy z wójtem na czele stanowił jedyny organ wykonawczy, po wojnie rola tego organu spadła do wykonywania poleceń prezydium i gminnej rady narodowej. Warto jednak zaznaczyć, że w pierwszych miesiącach powojennych to właśnie wójt jednoosobowo sprawował niepodzielną władzę w gminie. Dopiero z czasem zaczęły działać zarząd gminy oraz gminna rada narodowa.

²³ Dz. U. 1944 nr 2 poz. 8.

²⁴ Dz. U. 1944, nr 5, poz. 22.

²⁵ Tamże.

²⁶ Dz. U. 1944, nr 14, poz. 74.

Ważną rolę pełnił sekretarz gminy, który kierował pracami urzędników gminnych. W typowym "biurze zarządu gminy" (urząd gminy) pracowali: sekretarz gminy, referent finansowo-podatkowy, referent wojskowy, referent gospodarczo-społeczny, drogomistrz, kancelista lub praktykant.

Organami pomocniczymi dla gmin były gromady - dziś zwane sołectwami. Na czele gromady stał sołtys.

Warto dodać, że w 1950 roku zmieniono nazwę województwa pomorskiego na województwo bydgoskie²⁷.

²⁷ Dz. U. 1950 Nr 28 poz. 255.

Miasta Gminy wiejskie	Ludność					
	ogółem	mężczyźni	kobiety	w wieku lat		
				poniżej 18	18-59 i	60 i więcej

Pow. Chełmno — County Chełmno						
Miasto Chełmno	11634	4618	7016	4315	6085	1234
Gminy wiejskie						
Błędowo	2664	1228	1436	1084	1392	188
Chełmno	4049	1842	2207	1760	1959	330
Dąbrowa Chełmińska	5088	2340	2748	2041	2610	437
Kijewo Królewskie	3283	1433	1850	1357	1659	267
Lisewo	5597	2476	3121	2306	2827	464
Papowo Biskupie	3325	1550	1775	1468	1586	271
Podwiesk	2563	1209	1354	1113	1267	183
Robakowo	2776	1301	1475	1091	1447	238
Starogród	3126	1462	1664	1245	1639	242
Unisław	3554	1631	1923	1516	1754	284

Powszechny sumaryczny spis ludności z dnia 14 lutego 1946 roku, Warszawa 1947, s. 41.

Fragment mapy administracyjnej z 1946 roku²⁸

²⁸ Rzeczpospolita Polska, mapa administracyjna, skala 1: 1 000 000, opracował H. Cytowski, Warszawa 1946.

W 1950 roku formalnie zlikwidowano samorząd gminny. Na mocy ustawy z 20 marca 1950 roku *O terenowych organach jednolitej władzy państwowej*²⁹ zniesiono w Polsce jakikolwiek samorząd terytorialny. Jego cały majątek przejęło państwo. W tym czasie zlikwidowano urząd wójta, starosty i wojewody. Wszelkie funkcje uchwałodawcze i wykonawcze przejęły rady narodowe i ich prezydium wybierane z grona radnych. W skład prezydium wchodziło: przewodniczący, zastępca, sekretarz prezydium i członek prezydium. Stałymi pracownikami urzędu gminy stali się przewodniczący i sekretarz prezydium, którzy odtąd kierowali bieżącą działalnością gminy. W urzędzie gminy funkcjonowały referaty: ogólnoadministracyjny, finansowy, spraw socjalnych i kulturalnych, wojskowy i spraw rolnych. Na czele poszczególnych gromad - wsi stał nadal sołtys. Sołtysa powoływała formalnie społeczność gminna, która jednak musiała wybrać kandydata aprobowanego przez władze gminne i partyjne.

W 1952 roku w skład gminy Chelmino wchodziły gromady (sołectwa): Dolki, Górne Wymiary, Grubno, Klamry, Kolno, Małe Czyste, Nowe Dobra, Osnowo, Ostrów Świecki, Rybienieć i Wichorze³⁰.

W gminie Podwiesk wyróżniano gromady: Brankówka, Dolne Wymiary, Dorposz Chelmiński, Gogolin, Łęg, Małe Łunawy, Nowawieś Chelmińska, Podwiesk, Rozgarty, Sosnówka, Sztynwag, Szynych i Wielkie Łunawy³¹.

W gminie Starogród funkcjonowały gromady: Bieńkówka, Borówno, Brzozowo, Kałdus, Kielp, Kokocko, Różnowo i Starogród³².

W końcu 1954 roku zlikwidowano gminy wiejskie. Miały je zastąpić bardziej „socjalistyczne” jednostki administracyjne.

²⁹ Dz. U. 1950, nr 14, poz. 130.

³⁰ *Wykaz gromad Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej według stanu z dnia 1 lipca 1952 roku*, Warszawa 1952, s. 48.

³¹ Tamże, s. 49.

³² Tamże.

LATA 1954-1972

W 1954 roku zakończono istniejący od 1934 wieku, okres funkcjonowania gmin zbiorowych³³. Ustanowiono nowy ustrój wzorowany na ZSRR - ustrój gromadzki. Nowe gromady (nie mylić z gromadami - sołectwami z lat 1945-1954) liczyły maksymalnie 3 tysiące mieszkańców i obejmowały po kilka dotychczasowych gromad.

Akt powołania nowych gromad jest dołączony.

Najważniejszym organem nowej jednostki była gromadzka rada narodowa (GRN), organ uchwałodawczy, wybierany w wyborach powszechnych spośród wyznaczonych przez władze kandydatów.

Pierwsze wybory do rad gromadzkich przeprowadzono 5 grudnia 1954 roku, kolejne: 2 lutego 1958 roku, 16 kwietnia 1961, 30 maja 1965 i 1 czerwca 1965. Pierwsze dwie kadencje rad narodowych były trzyletnie (1955-1958, 1958-1961). Od 1961 roku kadencje rad narodowych były czteroletnie.

Z grona radnych wyłaniano prezydium GRN w składzie: przewodniczący, zastępca, sekretarz prezydium i dwóch, trzech członków.³⁴ Dwaj pierwsi stawali się etatowymi pracownikami władz gromadzkich. Organem pomocniczym było biuro gromadzkie zatrudniające kilku referentów. Płace były dość niskie, warunki pracy także nie najlepsze. Biuro gromadzkie mieściło się zazwyczaj w wynajętych pomieszczeniach. Praca była dość niewdzięczna, polegała głównie na egzekwowaniu narzuconych podatków i obowiązkowych dostaw produktów rolnych. Zmiany w składzie osobowym prezydium były bardzo często, co powodowało chaos.

Do 1958 roku kompetencje gromad były dość wąskie. Więcej było w tym okresie propagandy niż rzeczywistej pracy dla społeczności lokalnej. Zlikwidowano funkcję sołtysa, zamiast tego wprowadzono "pełnomocników gromadzkich" wyznaczanych przez władze. Każda większa wieś posiadała swojego pełnomocnika.

Po okresie stalinowskim (od 1956 roku), w którym przebudowano ustrój administracji lokalnej w Polsce upodabniając go do ZSRR, nastąpił powrót do dawniejszych, sprawdzonych rozwiązań na polskiej wsi. W lutym 1958 roku weszła w życie nowa ustawa o radach narodowych dająca gromadom większe uprawnienia³⁵.

³³ Dz. U. 1954, nr 43, poz. 191.

³⁴ Tamże.

³⁵ Dz. U. 1958, nr 5, poz. 16 (tekst ujednolicony Dz. U. 1975, nr 26, poz. 139).

W tym okresie rozpoczęto także likwidację małych, mało efektywnych gromad na rzecz większych terytorialnie i ludnościowo jednostek (komasacja gromad). Często przypominały one swoim kształtem terytorialnym gminy z lat 1945-1954.

Według nowego ustawodawstwa na czele gromady nadal stała gromadzka rada narodowa wybierana w wyborach powszechnych. Gromadzkie rady narodowe zbierały się na sesjach przeciętnie raz w miesiącu. Z grona radnych powoływano prezydium złożone z następujących osób: przewodniczący, zastępca i kilku członków prezydium. To właśnie prezydium wspólnie reprezentowało gromadę na zewnątrz, chociaż stałym pracownikiem gromadzkim był tylko przewodniczący. Prezydium działało podczas danej kadencji. Po wyborach do rad narodowych powoływano nowe prezydium. Od początku lat 60-tych nastąpił okres stabilizacji systemu gromadzkiego.

Od 1958 roku powstało stanowisko sekretarza gromadzkiego nadzorującego pracę biura gromadzkiego. Sekretarza powoływała gromadzka rada narodowa do stałej pracy, niezależnie od kadencji. W biurze pracowało nadal kilku urzędników - referentów.

Ważną zmianą po 1958 roku było na nowo ustanowienie sołtysów wybieranych przez społeczność wiejską podczas zebrania wiejskiego. Każdy sołtys musiał jednak uzyskać akceptację władz gromadzkich.

Po 1958 roku powstał tak zwany fundusz gromadzki - obowiązkowe składki ludności wiejskiej na budowę dróg. W efekcie, w latach 60-tych zbudowano już pewne drogi wiejskie i różnego rodzaju obiekty użyteczności publicznej (na przykład akcja „Tysiąc Szkół na Tysiąclecie”). System gromad był mało efektywny, a w początkach lat 70. już dość archaiczny³⁶.

³⁶ Większość przewodniczących prezydiów gromadzkich rad narodowych w kraju posiadało podstawowe wykształcenie.

W latach 1954-1972 na terenie współczesnej gminy funkcjonowały gromady (powiat chełmiński):

GROMADA BRZozowo

W skład gromady włączono dotychczasowe gromady: Brzozowo, Watorowo oraz wieś Kałdus Górny z dotychczasowej gromady Kałdus i wieś Osnowo z dotychczasowej gromady Cenowo ze zniesionej gminy Chełmno³⁷.

Z dniem 1 stycznia 1959 roku do gromady Brzozowo przyłączono także obszar zniesionej gromady Starogród (bez wsi Bieńkówka)³⁸. W takim kształcie gromada funkcjonowała do końca 1972 roku.

GROMADA GÓRNE WYMIARY

W skład gromady włączono dotychczasowe gromady: Górne Wymiary, Nowe Dobra, Kolno i Ostrów Świecki ze zniesionej gminy Chełmno oraz grunty zwane Lipa z miasta Chełmna³⁹. Do gromady przyłączono z początkiem 1960 roku także wieś Klamry-Dółki ze zniesionej gromady Nowawieś Chełmińska⁴⁰.

Gromadę zniesiono z końcem 1961 roku, jej obszar przyłączono do gromady Dolne Wymiary⁴¹.

³⁷ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1954 nr 12 poz. 63.

³⁸ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1959 nr 8 poz. 92-93.

³⁹ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1954 nr 12 poz. 63.

⁴⁰ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1959 nr 8 poz. 93.

⁴¹ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1961 nr 13 poz. 103.

GROMADA KOKOCKO

W skład gromady Kokocko przyłączono obszar dotychczasowych gromad: Kokocko, Borówno i Różnowo ze zniesionej gminy Starogród⁴².

Od 1 stycznia 1960 roku przyłączono także obszary zniesionej gromady Czarze, wieś Bruki II ze zniesionej gromady Błoto oraz wieś Bieńkówka ze zniesionej gromady Starogród⁴³. W takim kształcie gromada funkcjonowała do końca 1972 roku.

GROMADA NOWAWIEŚ CHEŁMIŃSKA

W skład gromady włączono dotychczasowe gromady: Nowawieś Chełmińska, Małe Łunawy i Wielkie Łunawy ze zniesionej gminy Podwiesk oraz obszary dotychczasowych gromad: Klamry i Dołki ze zniesionej gminy Chełmno⁴⁴.

Gromadę zniesiono z końcem 1959 roku. Jej obszar przyłączono do gromady Podwiesk (niemal całość obszaru) oraz Górne Wymiary (Klamry-Dołki)⁴⁵.

GROMADA PODWIESK

W skład gromady Podwiesk przyłączono obszary dotychczasowych gromad: Podwiesk, Dolne Wymiary, Dorposz Chełmiński i Łęg ze zniesionej gromady Podwiesk⁴⁶.

Od 1 stycznia 1960 roku do gromady przyłączono także wsie: Nowawieś Chełmińska, Małe Łunawy i Wielkie Łunawy ze zniesionej gromady Nowawieś Chełmińska⁴⁷.

Gromadę zniesiono z końcem 1961 roku. Jej obszar przyłączono do nowo powołanej gromady Dolne Wymiary⁴⁸.

⁴² Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1954 nr 12 poz. 63.

⁴³ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1959 nr 92-93.

⁴⁴ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1954 nr 12 poz. 63.

⁴⁵ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1959 nr 8 poz. 93.

⁴⁶ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1954 nr 12 poz. 63.

⁴⁷ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1959 nr 93.

⁴⁸ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1961 nr 13 poz. 103.

GROMADA STAROGRÓD

W skład gromady włączono dotychczasowe gromady: Starogród, Bieńkówka i Kiełp a także przysiółek Kałdus Dolny z dotychczasowej gromady Kałdus ze zniesionej gromady Starogród⁴⁹.

Z końcem 1959 roku z gromady Starogród wyłączono wieś Bieńkówkę, przyłączając ją do gromady Kokocko. Następnie gromadę zniesiono włączając jej obszar do gromady Brzozowo⁵⁰.

GROMADA DOLNE WYMIARY

Gromada powstała z początkiem 1962 roku z obszaru zniesionych gromad Górne Wymiary i Podwiesk⁵¹. Od 1 stycznia 1969 roku przyłączono do obszaru gromady obszar ponad 413 ha z miasta Chełmna⁵². Od 1 stycznia 1972 roku do gromady przyłączono pewien obszar z miasta Chełmna (69,68 ha)⁵³. Gromada funkcjonowała do 1972 roku. Jej obszar stał się podstawą terytorialną późniejszej gminy Chełmno.

⁴⁹ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1954 nr 12 poz. 63.

⁵⁰ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1959 nr 8 poz. 92-93.

⁵¹ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1961 nr 13 poz. 103.

⁵² Dz. U. 1969 nr 45 poz. 330.

⁵³ Dz. U. 1971 nr 37 poz. 339.

Podział na gromady w 1958 roku

- nek z gminy Koronowo, obszar dotychczasowej gromady Stronno z gminy Dobrzez oraz obszar dotychczasowej gromady Stary Jasinec z gminy Serock z powiatu świeckiego;
17. gromadę **Solec Kujawski** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Solcu Kujawskim; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Kabat, Legnowo, Makowiska, Otorowo, Płatnowo, Przytubie i Wypaleniska z gminy Solec Kujawski, obszar lasu 546,34 ha z gromady Brzoza z gminy Bydgoszcz, obszar lasu 5564 ha z gromady Osiek Wielki z gminy Złotniki Kujawskie z powiatu inowrocławskiego;
 18. gromadę **Nowawieś Wielka** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Nowejwsi Wielkiej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Nowawieś Wielka, Nowawioska, Dobromierz, Łązyn oraz większa część gromady Leszyce z gminy Solec Kujawski, obszary dotychczasowych gromad Dziemionna, Jakubowo, Januszkowo, Kolankowo, Prądocin, część gromady Tarkowo o obszarze 464,22 ha z gminy Złotniki Kujawskie z powiatu inowrocławskiego;
 19. gromadę **Wtelno** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Wtelnie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Wtelno, Gościeradz, Gogolinek, Szczutki i Tryszczyn z gminy Wtelno oraz część gromady Oplawiec od strony zachodniej kolei wąskotorowej Bydgoszcz—Koronowo z gminy Bydgoszcz;
 20. gromadę **Dobrzez** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Dobrzezu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Dobrzez, Magda-lenka, Zalesie, Kotomierz, Trzebień i Sienno z gminy Dobrzez;
 21. gromadę **Trzeciewiec** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Trzeciewcu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Trzeciewiec i Włoki z gminy Dobrzez oraz obszary dotychczasowych gromad Koźielec i Suponin z gminy Pruszcz z powiatu świeckiego;
 22. gromadę **Strzelce Górne** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Strzelcach Górnych; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Aleksandrowo, Strzelce Dolne i Borówno z gminy Dobrzez oraz obszar gromady Jaruzyn z gminy Osielesko;
 23. gromadę **Osielsko** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Osielsku; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Osielsko, Niwy i Niemcz z gminy Osielsko;
 24. gromadę **Zołędowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Zolędowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Zolędowo, Maksymilianowo, Borzenkowo i Smukała z gminy Osielsko oraz obszar gromady Nekla z gminy Dobrzez;
 25. gromadę **Fordon** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Fordonie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Czarnówko, Mariampol i Łoskoń z gminy Osielsko.
- Sekretarz IV Sesji St. Jaroszowa Przewodniczący IV Sesji K. Maludziński
- UCHWAŁA Nr 24/4**
Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy
z 5 października 1954
w sprawie podziału na gromady powiatu chełmińskiego
- Na podstawie art. 3 ustęp 1 ustawy z 25 września 1954 o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych (Dz. U. Nr 43 poz. 191) Wojewódzka Rada Narodowa w Bydgoszczy uchwala co następuje:
- W powiecie chełmińskim, w województwie bydgoskim tworzy się następujące gromady:
1. gromadę **Błędowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Błędowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Błędowo, Płachawy i Wiewiórki z gminy Płachawy;
 2. gromadę **Biłoto** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Biłotach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Biłoto, Bruki I i Bruki II z gminy Unisław;
 3. gromadę **Czarze** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Czarzu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Czarze, Borki, Dębowiec, Słończ oraz część obszaru dotychczasowej gromady Gzin stanowiącą kolonie Dolny Gzin z gminy Dąbrowa Chełmińska;
 4. gromadę **Dąbrowa Chełmińska** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Dąbrowie Chełmińskiej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Dąbrowa Chełmińska, Czemelewo, Bolumin, Janowo, Wałdowo Królewskie, Gzin z osiedlem Łoktowo bez kolonii, Dolny Gzin oraz część obszaru dotychczasowej gromady Otowice, wieś Otowice z gminy Rzęczkowo z powiatu toruńskiego;
 5. gromadę **Brzozowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Brzozowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi dotychczasowe gromady: Brzozowo, Watorowo oraz część obszaru dotychczasowej gromady Kaldus stanowiącą wieś Kaldus Górny i część obszaru dotychczasowej gromady Cenowo stanowiącą wieś Osnowo z gminy Chełmno;
 6. gromadę **Firlus** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Firlusie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi dotychczasowe gromady: Dubielno, Firlus, Wrocławki z gminy Papowo Biskupie oraz dotychczasowa gromada Lipienek z gminy Lisewo;
 7. gromadę **Górne Wymiary** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Górnych Wymiarach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Górne Wymiary, Nowe Dobra, Kolno, Ostrów Świecki z gminy Chełmno oraz grunty podmiejskie tak zwana Lipa z miasta Chełmna;
 8. gromadę **Kijewo Królewskie** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Kijewie Królewskim; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad Kijewo Król., Dorposz Szlachecki, Kijewo Szlacheckie i Płutowo z gminy Kijewo Królewskie;
 9. gromadę **Kokocko** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Kokocku; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad Kokocko, Borówno i Różnowo z gminy Starogród;
 10. gromadę **Kotnowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Kotnowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Kotnowo, Dąbrówka i Wieladz z gminy Płachawy;
 11. gromadę **Krusin** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Krusinie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Linówek, Kamlarki oraz część obszaru dotychczasowej gromady Kornatowo, osiedle Błachta z gminy Lisewo;
 12. gromadę **Lisewo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Lisewie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Lisewo, Mgoszcz, Pniewite, Strucfon, część obszaru dotychczasowej gromady Drzonowo stanowiącą wieś Drzonowo, część obszaru dotychczasowej gromady Kornatowo stanowiącą wieś Kornatowo, część obszaru dotychczasowej gromady Malankowo stanowiącą wieś Malankowo z gminy Lisewo;
 13. gromadę **Małe Czyste** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Małym Czystym; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Małe Czyste z gminy Chełmno, gromada Storlus z gminy Papowo Biskupie oraz gromada Jeleniec z gminy Kijewo Królewskie;
 14. gromadę **Nowawieś Chełmińska** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Nowejwsi Chełmińskiej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Nowawieś Chełmińska, Małe Lunawy, Wielkie Lunawy z gminy Podwiesiek oraz gromada Klamry i Dołki z gminy Chełmno;
 15. gromadę **Ostromecko** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Ostromecku; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Ostromecko, Rafa, Strzyżawa, Wielka Kępa z gminy Dąbrowa Chełmińska oraz enklawa położona na prawym brzegu Wiśły z miasta Bydgoszczy;

Akt powołania gromad w powiecie chełmińskim (Dz. U. WRN w Bydgoszczy 1954

nr 12 poz. 63)

16. gromadę **Paparzyn** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Paparzynie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Paparzyn, Obory, Kłęczkowo, Trzebieluch oraz kolonia Wabcz z osiedlem Łyniec z gminy Robakowo;
17. gromadę **Papowo Biskupie** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Papowie Biskupim; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Papowo-Biskupie, Kucborek, Folgowo, Zegartowice oraz część obszaru dotychczasowej gromady Fałecin stanowiąca wieś Fałecin z gminy Papowo Biskupie;
18. gromadę **Podwiesiek** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Podwiesku; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Podwiesiek, Dolne Wymiary, Dorposz Chelmiński i Łęg z gminy Podwiesiek;
19. gromadę **Robakowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Robakowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Robakowo, Gorzuchowo, Krąjcin, Piątkowo, Pilewice, Sarnowo z gminy Robakowo oraz część obszaru dotychczasowej gromady Malankowo stanowiąca kolonie Chruszt z gminy Lisewo;
20. gromadę **Starogród** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Starogrodzie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Starogród, Bienkówka, Kiełp oraz część obszaru dotychczasowej gromady Kaldus stanowiąca przysiółek Kaldus Dolny z gminy Starogród;
21. gromadę **Stolno** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Stolnie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Stolno, Rybiniec, Wichorze z gminy Chelmino oraz część obszaru dotychczasowej gromady Wabcz stanowiąca wieś Wabcz z gminy Robakowo;
22. gromadę **Trzebeż Szlachecki** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Trzebczu Szlacheckim; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Trzebeż Szlachecki, Trzebeż Królewski i Trzebeż z gminy Kijewo Królewskie;
23. gromadę **Unisław** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Unisławiu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Unisław, Głazewo, Gołoty, Grzybno, Stabłowice z gminy Unisław.

Sekretarz IV Sesji
St. Jaroszowa

Przewodniczący IV Sesji
K. Małudziński

UCHWAŁA Nr 24/5

Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy
z 5 października 1954

w sprawie podziału na gromady powiatu chojnickiego

Na podstawie art. 3 ust. 1 ustawy z 25 września 1954 o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych (Dz. U. Nr 43 poz. 191) Wojewódzka Rada Narodowa w Bydgoszczy uchwala co następuje:

W powiecie chojnickim, w województwie bydgoskim tworzy się następujące gromady:

1. gromadę **Zbeniny** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Zbeninach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Kłodawa, Krojanty oraz Zbeniny z gminy Chojnice;
2. gromadę **Silno** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Silnie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Silno, Gockowice, Ostrowite i Ciechocin z gminy Chojnice;
3. gromadę **Pawłowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Pawłowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Pawłowo, Granowo i Pawłówek z gminy Chojnice;
4. gromadę **Doregowice** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Doregowicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Zamarte, Doregowice, Jerzmionki, Niwy, Nowawieś i Moszczenica z gminy Chojnice;
5. gromadę **Krzyż** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Krzyżu; w skład nowoutworzonej gromady wcho-

- dzą obszary dotychczasowych gromad: Cis, Bielawy i Łukowo z gminy Czersk;
6. gromadę **Brusy** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Brusach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Brusy z gminy Brusy;
7. gromadę **Kosobudy** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Kosobudach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Kosobudy, Małe Głisno i Huta z gminy Brusy;
8. gromadę **Czyżkowice** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Czyżkowicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Czyżkowice i Czarnowo z gminy Brusy;
9. gromadę **Lubnia** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Lubni; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Lubnia i Zalesie z gminy Brusy;
10. gromadę **Męcikale** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Męcikale; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Męcikale, Czarniż i Gieldon z gminy Brusy;
11. gromadę **Brzeźno-Szlacheckie** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Brzeźnie-Szlacheckim; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Brzeźno-Szlacheckie i Łąkie z gminy Brzeźno-Szlacheckie;
12. gromadę **Borowy Młyn** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Borowym Młynie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowej gromady: Borowy Młyn z gminy Brzeźno-Szlacheckie;
13. gromadę **Karsin** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Karsinie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Karsin i Bąk z gminy Karsin;
14. gromadę **Wiele** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Wielu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Wiele, Przytarnia i Dąbrowa z gminy Karsin;
15. gromadę **Borski** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Borsku; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Borski, Górki i Wdzydze Tucholskie z gminy Karsin;
16. gromadę **Lipnice** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Lipnicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Lipnice, Prądzona, Osusznica, Kiedrowice i osiedle Karpno z gminy Lipnice;
17. gromadę **Borzyszkowice** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Borzyszkowicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Borzyszkowice, Ostrowite, Głisno i Wojsk z gminy Lipnice;
18. gromadę **Zapceń** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Zapceniu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Zapceń, Prądzonka Mielno z gminy Lipnice;
19. gromadę **Lutom** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Lutomiu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Zapędowo i Zukowo z gminy Ryteł;
20. gromadę **Leśno** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Leśnie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Orlik, Leśno, Rolbik i Kaszuba z gminy Leśno;
21. gromadę **Przymuszewo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Przymuszewie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Lendy, Wysoka, Zaborska, Windorp, Kruszyn, Głowczewice, Przymuszewo i Skoszewo z gminy Leśno;
22. gromadę **Angowice** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Angowicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Angowice, Lechnowice, Niezychowice z gminy Chojnice;
23. gromadę **Ryteł** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Rytle; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Ryteł i Kłonia oraz Młynki z dotychczasowej gromady Jeziorki z gminy Ryteł;
24. gromadę **Nowacerkiew** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Nowecerkwi; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Nowacerkiew z gminy Chojnice oraz gromada Sernowo i Jeziorki z gminy Ryteł;

Akt powołania gromad w powiecie chełmińskim (Dz. U. WRN w Bydgoszczy 1954 nr 12 poz. 63)

LATA 1973-1990

Przełomowym wydarzeniem w dziejach polskiej administracji czasów PRL-u było powołanie na nowo gmin, często w przedwojennych granicach. Reforma weszła w życie z dniem 1 stycznia 1973 roku⁵⁴. W bardzo wielu miejscach odtworzono dawne gminy wiejskie funkcjonujące w latach 1867-1954.

Ustanowiono wyraźny podział między funkcjami uchwałodawczymi i wykonawczymi władz gminnych.

Na czele władz lokalnych stała gminna rada narodowa wybierana w wyborach powszechnych⁵⁵. Był to organ dość liczny złożony z 20 do 50 radnych⁵⁶. Gminna rada narodowa była organem uchwałodawczym. Z tego grona wyłaniano prezydium złożone z przewodniczącego⁵⁷, zastępcy i członków prezydium będących jednocześnie przewodniczącymi komisji gminnych. Typowe komisje z tamtego okresu to: planu budżetu i finansów, rolnictwa, oświaty kultury i spraw socjalnych oraz ładu i porządku publicznego. Prezydium gminnej rady narodowej reprezentowało gminę na zewnątrz, jednak przewodniczący nie pozostawał stałym urzędnikiem gminnym. Wybory do gminnych rad narodowych przeprowadzono 9 grudnia 1973 roku, 5 lutego 1978 roku, 17 czerwca 1984 roku i 19 czerwca 1988 roku.

W gminach powołano także urzędnika wzorowanego na przedwojennym wójcie - naczelnika gminy jako organ administracji państwowej. Podlegał on służbowo początkowo naczelnikowi powiatu, w następnych latach wojewodzie⁵⁸. Postawiono na fachowość, naczelnik najczęściej posiadał wyższe wykształcenie. W ówczesnych gminach zyskał on spore uprawnienia, większe od dawnych przewodniczących gromadzkich rad narodowych, co było z korzyścią dla gmin. Naczelnika powoływał na czas nieokreślony przewodniczący wojewódzkiej rady narodowej po zaopiniowaniu przez daną gminną radę narodową.

Organem pomocniczym naczelnika gminy był urząd gminy, który dzielił się na trzy

⁵⁴ Dz. U. 1972, nr 49, poz. 312.

⁵⁵ Wybory do rad narodowych przeprowadzono 9 grudnia 1973 roku, 5 lutego 1978 roku, 17 czerwca 1984 roku i 19 czerwca 1988 roku. Najdłuższa była kadencja z lat 1978-1984, przedłużona z uwagi na stan wojenny.

⁵⁶ W PRL-u bardzo wielką rolę przypisywano fikcyjnym wyborom. Jednocześnie im liczniejsza rada narodowa, tym bardziej „demokratyczna”.

⁵⁷ Od połowy lat 70-tych do 1980 roku przewodniczącym obligatoryjnie był I-szy sekretarz komitetu gminnego PZPR.

⁵⁸ Dz. U. 1972, nr 49, poz. 312.

zasadnicze pionowy: biuro urzędu gminy (z sekretarzem biura na czele), gminną służbę rolną (z kierownikiem) oraz urząd stanu cywilnego (z kierownikiem USC na czele). Każdy urzędnik gminy musiał posiadać przynajmniej średnie wykształcenie.

Większe terytorialnie gminy stanowiły w miarę samodzielne jednostki spełniające większość funkcji potrzebnych ludności. Była to nowość w systemie administracji PRL-u i przyznanie się do porażki systemu gromad.

Jednostkami pomocniczymi gminy były sołectwa z sołtysami na czele, których wybierało zebranie wiejskie. Sołtysów musiały jednak zatwierdzić władze gminne.

Gminy działały bez większych zmian ustrojowych do 1984 roku. Dopiero wtedy na mocy ustawy z 20 lipca 1983 roku *o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego*⁵⁹ zmieniono ustrój gmin wprowadzając między innymi rady sołeckie. Był to okres po stanie wojennym, kiedy to można zauważyć już pewne próby wprowadzenia do Polski nowego, bardziej demokratycznego systemu. Formalnie wprowadzono samorząd wiejski na poziomie sołectw. Ustawa pełna była frazesów o samorządności, jednak zapisy były dość pokrętne i różnie je interpretowano. To właśnie na podstawie tej ustawy powołano rady sołeckie i nadano sołectwom uprawnienia do samodzielnego decydowania o funduszach. Była to nowość w systemie administracji lokalnej. Wybory do rad sołeckich przeprowadzono jesienią 1984 roku, następne jesienią 1988 roku. Do typowych komisji gminnych dołączono ówczesnie komisję ds. samorządności.

W latach 80. nastąpił też wzrost uprawnień rad narodowych w stosunku do naczelnika gminy. W poprzedniej dekadzie władze zwierzchnie narzucały naczelnika, od lat 80. XX wieku to gminne rady narodowe wybierały naczelnika, jednak pod ścisłym nadzorem służb wojewódzkich. Wojewoda powoływał naczelnika, na wniosek gminnej rady narodowej.

System gminnych rad narodowych oraz organ administracji państwowej, jakim był naczelnik gminy został zlikwidowany w 1990 roku, na podstawie ustaw uchwalonych przez Sejm kontraktowy w dniu 8 marca 1990 roku (między innymi ustawy o samorządzie terytorialnym⁶⁰, która mimo wielokrotnych zmian, obowiązuje do chwili obecnej⁶¹).

⁵⁹ Dz. U. 1983, nr 41, poz. 185.

⁶⁰ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz. U. z 1990 r. Nr 16, poz.95)

⁶¹ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r., poz.446)

Reforma gminna z 1 stycznia 1973 roku była przeprowadzona dość profesjonalnie⁶². Na pierwszej sesji gminnej rady narodowej w styczniu 1973 roku obecny był wysłannik „z województwa”, który uroczyście wręczył przewodniczącemu prezydium gminnej rady narodowej symboliczny akt powołania gminy – wyciąg z dziennika urzędowego wojewódzkiej rady narodowej (rodzaj dyplomu). Właśnie w dzienniku urzędowym wojewódzkiej rady narodowej (dzienniku wojewódzkim) opublikowano akt powołania gmin w poszczególnych powiatach danego województwa. Akt powołania gmin jest dołączony.

Z dniem 1 stycznia 1973 powołano gminę wiejską Chełmno⁶³ obok funkcjonującego już miasta o tej samej nazwie. Nawiązano w ten sposób do podziałów z lat 1934-1954.

Ustanowione w 1973 roku gminy w większości istnieją po dziś dzień, co stanowi dowód, że się sprawdziły. **W międzyczasie zlikwidowano powiaty (z końcem maja 1975 roku⁶⁴) oraz powołano małe województwa w miejsce funkcjonujących dużych województw, w tym województwo toruńskie (małe) funkcjonujące do 1998 roku.**

W 1999 roku przywrócono powiaty oraz duże województwa. **Obecnie gmina Chełmno położona jest w województwie kujawsko-pomorskim i powiecie chełmińskim.**

Gminy są jedyną strukturą administracyjną powołano w czasach PRL-u i działającą do tej pory.

⁶² Naczelnicy i sekretarze gmin przechodzili długie szkolenia.

⁶³ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1972 nr 17 poz. 200.

⁶⁴ Większość powiatów funkcjonowała w niemal nie zmienionych granicach od 1867 roku.

3. gminę KORONOWO z siedzibą gminnej rady narodowej w Koronowie; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:
 - 1) Buszkowo, Bytkowice, Nowy Dwór, Okole, Salno, Skarbiewo, Stary Dwór i Wierzchno oraz miejscowości Samociążek i Sokole Kuźnica ze zniesionej gromady Koronowo,
 - 2) Dziedzinek, Lucim, Mąkowsko, Sitowiec i Wilcze ze zniesionej gromady Mąkowsko,
 - 3) Byszewo, Huta, Krapiewo, Łąsko Małe, Łąsko Wielkie, Osiek, Popielewo, Wierzchucin Królewski i Wiskitno ze zniesionej gromady Wierzchucin Królewski,
 - 4) Gogolin, Gogolinek, Gościeradz, Witoldowo, Wteln oraz miejscowość Trzyszczyń ze zniesionej gromady Wteln.
 4. gminę NOWA WIEŚ WIELKA z siedzibą gminnej rady narodowej w Nowej Wsi Wielkiej; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Brzoza, Dąbrowa Wielka, Dobromierz, Dziemionna, Jakubowo, Januskowo, Kobylarnia, Kolankowo, Leszyce, Łążyn, Nowa Wieś Wielka, Nowa Wioska, Nowe Smolno, Olimpin, Prądocin i Tarkowo Dolne ze zniesionej gromady Nowa Wieś Wielka.
 5. gminę OSIELSKO z siedzibą gminnej rady narodowej w Osiełsku; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Bożenkowo, Czarnówko, Jarużyn, Łoskoń, Maksymilianowo, Mariampol, Mysłęcinek, Niemcz, Niwy, Osielesko, Smukała Dolna i Żołędowo ze zniesionej gromady Osielesko.
 6. gminę SEROCK z siedzibą gminnej rady narodowej w Serocku; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:
 - 1) Brzeźno, Glinki, Łowinek, Nowy Jasiniec, Serock, Stronno, Wudzyn i Wudzynek ze zniesionej gromady Serock,
 - 2) Stary Jasiniec ze zniesionej gromady Koronowo,
 - 3) część obszaru sołectwa Samociążek, obejmująca parcele gruntowe oznaczone nr nr:
 - 1/1, 1/2, 2/1, 2/2, 6/1, 6/2, 6/3, 6/4 według karty mapy nr 3 „Samociążek”,
 - 3, 5, 88 według karty mapy nr 4 „Samociążek”,
 - 7—11 i 13—18 według karty mapy nr 5 „Samociążek”,
 - 19—24, 26—37, 39—46, 57—59 według karty mapy nr 6 „Samociążek”,
 - 81/2, 81/3, 81/4, 81/5 według karty mapy nr 8 „Samociążek”,
 - 86/1, 86/2, 86/3 według karty mapy nr 9 „Samociążek” ze zniesionej gromady Koronowo.
 - 4) miejscowość Wymysłowo stanowiąca część obszaru sołectwa Sokole Kuźnica, obejmująca parcele gruntowe (teren leśny) oznaczone nr nr od 129 do 158 według karty mapy nr 6 i 7 „Sokole Kuźnica” ze zniesionej gromady Koronowo.
 7. gminę SICIENKO z siedzibą gminnej rady narodowej w Sicienku; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:
 - 1) Kruszyn, Kruszyniec, Mochle, Nowaczkowo, Nowa Dąbrówka, Osowiec, Pawłówek, Sicienko, Sitno, Trzemiętowo, Trzemiętówko, Ugoda, Wierzchucice, Wierzchucinek, Wojnowo i Zawada ze zniesionej gromady Sicienko,
 - 2) Łukowiec i Murucin ze zniesionej gromady Wierzchucin Królewski,
 - 3) Szczutki ze zniesionej gromady Wteln,
 - 4) część obszaru sołectwa Trzyszczyń, obejmująca parcele gruntowe oznaczone nr nr:
 - 1—11 według karty mapy nr 4 „Trzyszczyń”,
 - 1—4 według karty mapy nr 5 „Trzyszczyń”,
 - 1—10 według karty mapy nr 6 „Trzyszczyń”,
 - 1—5 według karty mapy nr 7 „Trzyszczyń” ze zniesionej gromady Wteln.
 8. gminę SOLEC KUJAWSKI z siedzibą gminnej rady narodowej w Solcu Kujawskim; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Chrośna, Łęgowo, Makowska, Otorowo, Płatnowo, Przylubie i Wypaleniska ze zniesionej gromady Solec Kujawski.
 9. gminę ŚLESIN z siedzibą gminnej rady narodowej w Ślesinie; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:
 - Gliszcz, Gorzeń, Gumnowice, Michalin, Potulice, Samsieczno, Samsiecznyk, Strzelewo, Ślesin i Zielonczyn ze zniesionej gromady Ślesin.
- § 4
- W powiecie chełmińskim, województwie bydgoskim tworzy się następujące gminy:
1. gminę CHELMNO z siedzibą gminnej rady narodowej w Chełmnie; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:
 - 1) Dolne Wymiary, Dorposz Chełmiński, Górne Wymiary, Klamry, Kolno, Lęg, Małe Lunawy, Nowa Wieś Chełmińska, Nowe Dobra, Ostrów Świecki i Podwiesk ze zniesionej gromady Dolne Wymiary,
 - 2) Kałdus, Osnowo i Starogród ze zniesionej gromady Brzozowo,
 - 3) Biełkówka ze zniesionej gromady Kokocko.
 2. gminę DĄBROWA CHEŁMIŃSKA z siedzibą gminnej rady narodowej w Dąbrowie Chełmińskiej; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:
 - 1) Bolmin, Czemplewo, Dąbrowa Chełmińska, Gzin, Janowo, Mozgowina, Nowy Dwór, Ostromecko, Otowice, Rafa, Strzyżawa i Wałdowo Królewskie ze zniesionej gromady Dąbrowa Chełmińska,
 - 2) Czarze, Dębowiec i Słończ ze zniesionej gromady Kokocko.
 3. gminę KIJEWÓ KRÓLEWSKIE z siedzibą gminnej rady narodowej w Kijewie Królewskim; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:
 - 1) Bajerze, Dorposz Szlachecki, Kijewo Królewskie, Kijewo Szlacheckie, Szymbofno, Trzebeż Królewski i Trzebeż Szlachecki ze zniesionej gromady Kijewo Królewskie,
 - 2) Brzozowo, Kielp i Watorowo ze zniesionej gromady Brzozowo.
 4. gminę LISEWO z siedzibą gminnej rady narodowej w Lisewie; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:
 - 1) Bartlewo, Błachta, Drzonowo, Kamlarki, Kornatowo, Krusin, Linowiec, Lipieniek, Lisewo, Ma-

Akt powołania gminy Chełmno z 1972 roku – do tej pory obowiązujący (Dz. Urz.

WRN Bydgoszcz, 1972 nr 17 poz. 200)

ANEKS – WYKAZY RADNYCH 1973-1990

GMINNA RADA NARODOWA

Kadencja 1973-1977⁶⁵

Gminnej Rady Narodowej w Chelmnie

w okręgu wyborczym nr 1:

1. Sławatycki Jan
2. Tomaszewska Eleonora
3. Głazik Edward
4. Krawiec Wiktor
5. Niemiec Zdzisław

w okręgu wyborczym nr 2:

1. Stodolak Czesław
2. Maślanka Jan
3. Stefański Marek

w okręgu wyborczym nr 3:

1. Chelmowski Kazimierz
2. Brzozek Roman

3. Typiak Edward

4. Kutyla Karol

w okręgu wyborczym nr 4:

1. Habiger Władysław
2. Weinerowska Teresa
3. Banaś Lucjan
4. Skwira Jadwiga

w okręgu wyborczym nr 5:

1. Dorniak Wacław
2. Jabłoński Henryk
3. Jankowska Zofia

w okręgu wyborczym nr 6:

1. Gargol Piotr

2. Kozak Witold

3. Rączka Tadeusz

4. Krupa Kazimiera

w okręgu wyborczym nr 7:

1. Pyła Jan
2. Pożoga Maria
3. Wróblewska Zofia

w okręgu wyborczym nr 8:

1. Janik Irena
2. Harłodziński Józef
3. Rybicki Edmund
4. Gargol Mieczysław

⁶⁵ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1973 nr 16 poz. 207.

GMINNEJ RADY NARODOWEJ
W CHEŁMNIE

w okręgu wyborczym nr 1:

1. Kobylarz Bronisław
2. Jeż Stanisław
3. Szmyd Halina
4. Jędras Mieczysław
5. Śróbka Ryszard

w okręgu wyborczym nr 2:

1. Głazik Edward
2. Stefański Marek

3. Rakowski Roman
4. Krawiec Wiktor

w okręgu wyborczym nr 3:

1. Kucharski Bogdan
2. Krupa Kazimiera
3. Żebrowska Barbara
4. Dynia Tadeusz
5. Urtnowska Bożena

w okręgu wyborczym nr 4:

1. Paczkowski Bolesław
2. Weinerowska Teresa
3. Preis Eugeniusz
4. Szrubka Henryk
5. Milaszewska Teresa

w okręgu wyborczym nr 5:

1. Jabłoński Henryk
2. Orłowski Marian
3. Kutyla Karol
4. Wydrzyński Wiesław

w okręgu wyborczym nr 6:

1. Stróżyk Jan
2. Urbański Zygmunt
3. Wyłupek Regina

w okręgu wyborczym nr 7:

1. Gargol Piotr
2. Dorniak Wacław
3. Hołda Eleonora
4. Wójtowicz Bogdan

w okręgu wyborczym nr 8:

1. Wiśniewski Kazimierz
2. Maślanka Mieczysław
3. Gadzikowski Eryk
4. Harłodzińska Genowefa
5. Bińczyk Piotr

⁶⁶ Dz. Urz. WRN Toruń, 1978 nr 1 poz. 1.

Kadencja 1984-1988

Brak danych

Kadencja 1988-1990⁶⁷

18. Protokół głosowania na radnych wybieranych w okręgach wyborczych do Gminnej Rady Narodowej w Chełmnie w wyborach, które odbyły się w dniu 19 czerwca 1988 r.

Komisja stwierdziła, iż otrzymała protokoły głosowania od wszystkich obwodowych komisji wyborczych właściwych do przeprowadzenia głosowania na okręgowe listy wyborcze:

- 1) w okręgu wyborczym nr 1 obejmującym 4 mandaty ustaliła następujące wyniki głosowania:
a) osób uprawnionych do głosowania, czyli osób objętych spisami wyborców	365
b) oddanych kart do głosowania	203
c) głosów nie ważnych	—

d) głosów ważnych 203

e) ważnie oddanych głosów otrzymali kandydaci:

1. Buchholz Hubert	83
2. Szmec Zofia	26
3. Barcikowski Mieczysław	31
4. Kubacki Jan II	94
5. Drewniak Krzysztof	85
6. Małkowski Roman	22
7. Rakowski Janusz	76
8. Ślaważycki Jacek	57

- 2) w okręgu wyborczym nr 2 obejmującym 4 mandaty ustaliła następujące wyniki głosowania:

⁶⁷ Dz. Urz. Województwa Toruńskiego, 1988 nr 12 poz. 125.

- a) osób uprawnionych do głosowania, czyli
osób objętych spisami wyborców 403
b) oddanych kart do głosowania 233
c) głosów nieważnych —
d) głosów ważnych 233
e) ważnie oddanych głosów otrzymali kandydaci:

1. Karczewski Arkadiusz	76
2. Kubacki Roman	46
3. Sowiński Józef	116
4. Starzyk Józef	18
5. Góra Stanisław	48
6. Górna Jadwiga	84
7. Iwańska Krystyna	102
8. Raniszewski Roman	33

- 3) w okręgu wyborczym nr 3 obejmującym 5 mandatów ustaliła następujące wyniki głosowania:

- a) osób uprawnionych do głosowania, czyli
osób objętych spisami wyborców 475
b) oddanych kart do głosowania 268
c) głosów nieważnych —
d) głosów ważnych 268
e) ważnie oddanych głosów otrzymali kandydaci:

1. Kucharski Bogdan	72
2. Narolska Jadwiga	41
3. Ortyl Grzegorz	36
4. Pasińska Urszula	101
5. Stuczyńska Halina	15
6. Stuczyński Tadeusz	43
7. Drelich Stanisław	32
8. Jackowski Waldemar	71
9. Szymański Edmund	47
10. Paczkowski Bolesław	46
11. Smeja Marian	63
12. Stawarski Zenon	32
13. Gross Henryk	90
14. Kosiński Wojciech	40
15. Urtnowska Bożena	23

- 4) w okręgu wyborczym nr 4 obejmującym 5 mandatów ustaliła następujące wyniki głosowania:

- a) osób uprawnionych do głosowania, czyli
osób objętych spisami wyborców 397
b) oddanych kart do głosowania 224
c) głosów nieważnych —
d) głosów ważnych 224
e) ważnie oddanych głosów otrzymali kandydaci:

1. Idziak Marek	25
2. Kielbasiewicz Bogusław	105
3. Preis Eugeniusz	17
4. Januszewski Józef	29
5. Tomaszewski Eugeniusz	87
6. Weinerowska Teresa	21
7. Aronowska Zofia	40
8. Buła Barbara	71
9. Czerwińska Grażyna	29
10. Tajs Stanisława	19
11. Urtnowska Genowefa	64
12. Werbanowska Teresa	51
13. Dębska Irena	32
14. Panek Zdzisław	50
15. Pożoga Roman	29

- 5) w okręgu wyborczym nr 5 obejmującym 4 mandaty ustaliła następujące wyniki głosowania:

- a) osób uprawnionych do głosowania, czyli
osób objętych spisami wyborców 328
b) oddanych kart do głosowania 197
c) głosów nieważnych —
d) głosów ważnych 197
e) ważnie oddanych głosów otrzymali kandydaci:

1. Fiedler Marian	78
2. Kiljan Zbigniew	36
3. Kukulski Ryszard	96
4. Zima Andrzej	27
5. Janik Józef	44
6. Jędrzejczak Sławomir	69
7. Korzec Roman	49
8. Urbański Zygmunt	68

- 6) w okręgu wyborczym nr 6 obejmującym 5 mandatów ustaliła następujące wyniki głosowania:

- a) osób uprawnionych do głosowania, czyli
osób objętych spisami wyborców 426
b) oddanych kart do głosowania 240
c) głosów nieważnych 2
d) głosów ważnych 238
e) ważnie oddanych głosów otrzymali kandydaci:

1. Gargol Mieczysław	42
2. Gargol Piotr	115
3. Harłodziński Józef	88
4. Rapicki Ryszard	66
5. Wojewódka Elżbieta	39
6. Zimmermann Waldemar	108
7. Kiepiński Feliks	50
8. Krukowski Walenty	99
9. Jabłońska Stanisława	87
10. Pasiński Kazimierz	65

- 7) w okręgu wyborczym nr 7 obejmującym 5 mandatów ustaliła następujące wyniki głosowania:

- a) osób uprawnionych do głosowania, czyli
osób objętych spisami wyborców 416
b) oddanych kart do głosowania 300
c) głosów nieważnych —
d) głosów ważnych 300
e) ważnie oddanych głosów otrzymali kandydaci:

1. Baca Czesław	61
2. Bińczyk Piotr	125
3. Gadzikowski Eryk	134
4. Gargol Zbigniew	47
5. Szociński Ryszard	85
6. Wójtowicz Bogdan	87
7. Maciejewski Leon	69
8. Reiwer Julian	103
9. Malenkowski Bogdan	53
10. Sz wajkowska Maria	127

- 8) w okręgu wyborczym nr 8 obejmującym 3 mandaty ustaliła następujące wyniki głosowania:

- a) osób uprawnionych do głosowania, czyli
osób objętych spisami wyborców 321
b) oddanych kart do głosowania 143
c) głosów nieważnych —
d) głosów ważnych 143
e) ważnie oddanych głosów otrzymali kandydaci:

1. Podlasiński Franciszek	75
2. Szarafiński Antoni	11

3. Kielian Jerzy	21	5. Jakubowski Janusz	19
4. Wydrzyński Wiesław	57	6. Zwolińska Helena	61

Gminna Komisja Wyborcza
w Chełmnie

WSTĘP.....	2
OKRES 1920-1939	5
II WOJNA ŚWIATOWA.....	23
LATA 1945-1954.....	24
LATA 1954-1972.....	29
GROMADA BRZOSOWO	31
GROMADA GÓRNE WYMIARY	31
GROMADA KOKOCKO	32
GROMADA NOWAWIEŚ CHEŁMIŃSKA.....	32
GROMADA PODWIESK	32
GROMADA STAROGRÓD.....	33
GROMADA DOLNE WYMIARY	33
LATA 1973-1990.....	37
ANEKS – WYKAZY RADNYCH 1973-1990.....	41